

Hledání teorie mezinárodního peacekeepingu

OLDŘICH BUREŠ

Searching for a Theory of International Peacekeeping

Abstract: This article offers a critical review of the few existing scholarly attempts to conceptualize and theorize the study of peacekeeping operations. It reveals that even though the study of peacekeeping operations is burgeoning, most of the available literature is idiosyncratic and atheoretical. Although some authors have recently utilized various concepts from international relations theory for analysis of peacekeeping operations, the potentially diverse international peacekeeping theories are yet to be fully integrated into international relations theory. After inspecting future research agendas outlined by the leading experts in the field, the author critiques the recent calls for a “macrotheory” of international peacekeeping.

Key words: peacekeeping; conflict resolution; macrotheory; mid-range theory, international relations theory.

V devadesátých letech dvacátého století došlo k bezprecedentnímu boomu odborné literatury, zabývající se mezinárodními mírovými operacemi. Jen v období od osmdesátých do devadesátých let minulého století se počet článků v odborných časopisech orientovaných na operace na udržení míru (OUM) zvýšil více než o 350 % (Paris, 2000, s. 27). Vzniklo několik nových odborných časopisů (například *Global Governance* a *International Peacekeeping*) a množství knih, příspěvků a dizertačních prací se věnovalo studiu *peacekeepingu*. Ve světle těchto prací a vzhledem k více než šedesáti operacím na udržení míru, které po druhé světové válce realizovala Organizace spojených národů, by se mohlo zdát, že v současné době existuje propracovaná teorie mezinárodního *peacekeepingu*. Analýza relevantní literatury nicméně odhaluje pravý opak. Studium operací na udržení míru se sice rychle rozvíjí, nicméně většina literatury k tomuto tématu zůstává idiosynkratická a primárně orientovaná na praktické problémy, spojené s realizací jednotlivých operací a s jejich průběhem. Většina studií proto doposud vyhodnocovala podobu, vedení a výsledky konkrétních OUM a relativně malou pozornost věnovala analýze samotného pojetí těchto operací. „*Studenti mírových operací*“ – jak uvádí Roland Paris – „*očividně zahloubaní do praktických problémů zlepšování efektivnosti budoucích misí, přehlížejí makroteoretické otázky ohledně povahy a významu těchto misí v souvislosti s mezinárodní politikou*“ (Paris, 2000, s. 44). Ačkoli v poslední době lze sledovat určité pokusy o zevšeobecnování a komparaci většího počtu OUM, „*klasické studium operací na udržení míru zůstává studiem »jednoho případu«, přičemž hlavním cílem je deskripce*“ (Diehl – Druckman – Wall, 1998, s. 34).

Až koncem devadesátých let 20. století se objevila první propracovanější teoretická literatura, která vesměs kladla důraz na „ukotvení“ teorie OUM do bohaté literatury oboru řešení konfliktů.¹ Jen o několik málo let později se objevily i první teoretické příspěvky z oblasti postmoderní kritiky, které kladly řadu závažných otázek ohledně povahy přístu-

pů z oboru řešení konfliktů, jejich účelnosti a důležitosti, a to jak pro studium OUM, tak i pro jejich praxi. Tato důležitá teoretická diskuze nebyla však dosud uspokojivě vyřešena a zůstává spíše na okraji zájmu převážné části expertní komunity. Podobně lze konstatovat, že ačkoli se několik málo autorů v nedávné době pokusilo využít vybrané analytické koncepty teorií mezinárodních vztahů (MV) k analýze OUM, jde spíše o ojedinělé pokusy o využití teorií MV ke konceptualizaci mezinárodního *peacekeepingu*, jimž chybí ambice přispět prostřednictvím analýzy OUM k pochopení fungování mezinárodních vztahů jako takových, respektive k upřesnění, potvrzení či vyvrácení existujících teorií MV. Poněkud paradoxní je rovněž to, že relevantní odborná literatura dosud nenabídla uspokojivou odpověď na otázku, zda skutečně potřebujeme nějakou teorii mezinárodního *peacekeepingu* a co by mělo být jejím hlavním přínosem.

Tato stať podává kritické zhodnocení dosud existujících pokusů o teoretizaci studia *peacekeepingu*. Její struktura je rozdělena následovně. V první části shrnuji první pokusy o konceptualizaci studia operací na udržení míru. Druhá část poskytuje hodnocení přístupů oboru řešení konfliktů, které převládaly v prakticky i teoreticky orientované literatuře až do konce devadesátých let 20. století. Ve třetí a čtvrté části analyzuji hlavní kritiky přístupu řešení konfliktů, stejně jako nejnovější odezvy odborníků z tohoto oboru. Přehled a zhodnocení několika málo prací, které se dosud pokusily přímo použít různé teorie MV, aby rozšířily studium OUM, je uveden v páté části. V šesté části zkoumám výzkumná témata a nové přístupy ke studiu OUM navržené předními experty v oboru. V závěru této stati polemizují se stále hlasitějším voláním po makroteorii mezinárodního *peacekeepingu*, která podle mého názoru představuje příliš velký a rychlý skok od dosud přetrvávajícího „ateoretického“ přístupu ke studiu operací na udržení míru do opačného extrému.

PRVOTNÍ POKUSY O KONCEPTUALIZACI

Konceptualizace studia operací na udržení míru není jednoduchým úkolem. I přes více než půl století zkušeností s OUM, vedených Organizací spojených národů a rozličnými regionálními organizacemi, se tyto operace dosud nikdy neřídily žádnou striktně stanovenou doktrínou. Odborníci se dokonce stále nemohou shodnout ani na samotné definici pojmu *peacekeeping*. Jak poznamenal Trevor Findlay, „*pojmem peacekeeping byl vytvořen dlouho poté, co začala samotná realizace operací na udržení míru, a jeho vývoj byl vždy charakterizován improvizací*“ (Findlay, 2002, s. 4). Není proto žádným překvapením, že zahraniční odborná literatura obsahuje téměř nepřeberné množství definic pojmu *peacekeeping*. Níže uvedený seznam je proto pouze ilustrativní, přičemž autorství definice je vždy uvedeno v závorce:

- Vojské operace podniknuté se souhlasem všech hlavních stran konfliktu, zaměřené na pomoc s implementací příměří nebo mírové dohody a na podporu politických snah o dosažení dlouhodobého řešení (US Army, 1994, citováno dle Ramsbotham – Woodhouse, 1999).
- Prevence, zadržování, zmírnění a ukončení nepřátelských akcí mezi anebo uvnitř států pomocí mezinárodně organizované a vedené mírové intervence třetí strany s využitím multinárodních ozbrojených vojenských sil, policie a civilistů k obnovení a udržení míru (International Peace Academy, 1994, citováno dle Ramsbotham – Woodhouse, 1999).
- Akce určené k posílení mezinárodního míru, bezpečnosti a stability, které jsou autorizované kompetentními národními a mezinárodními organizacemi a které jsou realizovány kooperativně a individuálně vojenskými, humanitárními, civilně-policejními a dalšími relevantními organizacemi a skupinami (Pearson Peacekeeping Center, 1996, citováno dle Ramsbotham – Woodhouse, 1999).
- Operace zahrnující vojenský personál, nicméně bez vynucovacích pravomocí, realizované Organizací spojených národů za účelem pomoci udržet či obnovit mezinárodní mír a bezpečnost v konfliktních oblastech (OSN, 1996, citováno dle Ramsbotham – Woodhouse, 1999).

• *Peacekeeping* je způsob, jak pomoci zemím souženým konflikty s vytvářením podmínek udržitelného míru. Účastníci operací OSN – vojáci a vojenští důstojníci, příslušníci civilní policie z mnoha zemí – monitorují a pozorují mírové procesy, které se objevují v postkonfliktních oblastech a pomáhají exbojovníkům s implementací mírových dohod, které podepsali. Tato pomoc přichází v mnoha formách, včetně opatření na posílení důvěry, mechanismů sdílení moci, podpory organizace voleb, posílení vlády zákona a ekonomického a sociálního rozvoje (*Organizace spojených národů, 2004*).

V českém prostředí se definiční diskuze dále komplikuje neexistencí ekvivalentního výrazu pro anglický termín *peacekeeping operation*, který lze do českého jazyka přeložit pouze přibližně jako operace na udržení míru. Přestože se používání samotného termínu *peacekeeping* dosud zcela v českých odborných kruzích neujalo, domnívám se, že je to nejjednodušší a nejlepší způsob, jak ještě více nekomplikovat již tak komplikované definičními spory.

Žádná z výše uvedených ani žádná jiná ze stovek dalších definic pojmu *peacekeeping* dosud nebyla univerzálně akceptována, ať už odbornou veřejností, nebo členskými státy OSN. Přetrvávající terminologický chaos značně komplikuje výzkum i praxi mírových operací, neboť jak uvádí Ken Booth: „*Slova jsou vše, co máme. Proto je třeba, aby ta nejdůležitější slova byla dostatečně robustní pro potřeby generalizace a zároveň dostatečně ostrá, aby se prodrala skrze vánici informací... Nemůžeme totiž očekávat, že úspěšně vyřešíme problémy světa, když neumíme vyřešit problémy slovní.*“ (Booth, 1991, s. 314.)

Rozlišení a utřídění základních pojmů a konceptů není proto rozhodně jen jakousi politologickou pedanterií. Je totiž velmi obtížné, ne-li přímo nemožné, analyzovat určitý problém bez toho, aniž bychom jej napřed jasně definovali.

V oblasti *peacekeepingu* však akademici i praktici bohužel stále řeší terminologické a definiční problémy. Z výše uvedených definic je patrné, že pojem *peacekeeping* je různými autory a institucemi víceméně volně používán k označení zcela odlišných metod a postupů řešení konfliktů. Mnohé definice rovněž nereflektují historický vývoj a nerozlišují mezi tzv. „klasickým“ *peacekeepingem* à la Kypr a tzv. *peacekeepingem* „druhé generace“ à la Bosna.² V některých definicích je pak slovo *peacekeeping* používáno jako jakési kouzelné slovíčko, které zahrnuje všechny akce od prevence konfliktů před jejich eskalací až k postkonfliktní obnově po skončení bojů.

V kontrastu se stále probíhající definiční diskuzí existuje v relevantní odborné literatuře široká shoda na tom, že původní koncept OUM vytvořili Dag Hammarskjöld (generální tajemník OSN v letech 1953–1961) a Lester B. Pearson (předseda Valného shromáždění OSN v letech 1952–1953 a kanadský premiér v letech 1963–1968) v průběhu několika hektických dnů na počátku Suezské krize v listopadu 1956.³ I později mnoho dokumentů, vztahujících se k problematice OUM, sepsali diplomaté a příslušníci národních armád, kteří měli zkušenosti přímo z oblastí svého působení. To podle A. B. Featherstonové „vedlo k omezení vzrůstajícího povědomí o studiu operací na udržení míru na případové studie... s minimální zevšeobecňující hodnotou jdoucí za seznam záležitostí, které měly či neměly být provedeny“ (Featherston, 2000, s. 191). Většina prvních významných teoretiků v oboru řešení konfliktů se o OUM ve svých pracích prakticky vůbec nezmiňovala, a když už o nich v šedesátých a sedmdesátých letech 20. století padla zmínka, byly vnímány jako „*nástroj starší formy managementu konfliktů, zadržování konfliktů či potlačování konfliktů, zabývající se symptomy a nedotýkající se podstaty jejich řešení*“ (Ramsbotham – Woodhouse /eds./, 2000, s. 5). Například Johan Galtung v roce 1976 tvrdil, že operace na udržení míru jsou nejlépe chápány jako negativní a „*disociační strategie, která se pouze pokouší vrátit strany ke statu quo ante*“ (viz Galtung, 1976, s. 282–304).

První pokusy o teoretizování studia *peacekeepingu* se objevily až na počátku osmdesátých let 20. století. Zaměřily se zejména na funkce, které měli příslušníci OUM zastávat, a později i na způsoby, jak tyto funkce a jejich realizaci co nejvíce zefektivnit. Například Indarjit Rikhye ve své knize z roku 1984, nazvané *Teorie a praxe operací na udržení míru*

ru (*The Theory and Practice of Peacekeeping*), uvedl, že dosavadní OUM plnily tři základní funkce:

- 1) Vytvořily mechanismus pro řešení konfliktu bez přímé intervence mocností studené války, čímž snížily riziko jejich možné katastrofické eskalace.
- 2) Mobilizovaly mezinárodní společnost k tomu, aby přijala závazek k udržování míru.
- 3) Poskytly „*diplomatický klíč otevírající cestu k dalším jednáním o mírovém řešení konfliktů*“ (Rikhye, 1984, s. 221, 234 a 245).

Indar Jit Rikhye se dále pokusil zhodnotit, jak efektivně OSN zmíněné funkce plnila (především v oblasti Blízkého východu), a nastínil možné způsoby efektivnějšího dosahování stanovených cílů. Navzdory svému názvu však Rikhyeova kniha obsahuje jen málo teorie podle většiny konvenčních definicí, neboť je spíše popisem minulých OUM a ne nabízí vysvětlení příčin opakujících se vztahů mezi zkoumanými jevy.

OPERACE NA UDRŽENÍ MÍRU JAKO NÁSTROJ K ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ

Jako odpověď na kvalitativní i kvantitativní expanzi OUM v období po skončení studené války se na začátku devadesátých let minulého století objevily nové podněty ke studiu a výzkumu *peacekeepingu*. Jejich prvořadým úkolem bylo zaměřit se na problémy, spjaté s definováním výše uvedených pojmů tzv. „klasického“ a „druhogeneračního“ *peacekeepingu*. Počínaje Butrusem Butrusem-Ghálím, který v *Agendě pro mír* z roku 1992 představil úzce spolu související pojmy – operace na udržení míru (*peacekeeping*), budování míru (*peacebuilding*), preventivní diplomacie (*preventive diplomacy*) a do češtiny téměř nepřeložitelný *peacemaking* (Boutros-Ghali, 1992) –, se začaly stále častěji objevovat pokusy o bližší charakterizaci funkcí a jim korespondujících typů OUM. Nicméně jen několik málo autorů z oboru řešení konfliktů se pokusilo probádat vlastní teorii *peacekeepingu*.

Jeden z prvních autorů, který se na počátku devadesátých let 20. století pokusil „*vyplnit některé teoretické mezery, existující v našem porozumění mezinárodním operacím na udržení míru*“, byl Paul F. Diehl. Ten v roce 1993 publikoval knihu s názvem *Operace na udržení míru (International Peacekeeping)*, jejíž hlavní příspěvek spočíval v tom, že se její autor snažil poskytnout „*teoretické vysvětlení, proč a za jakých podmínek jsou různé operace na udržení míru úspěšné (nebo naopak neúspěšné)*“ (Diehl, 1993, s. 3). Předchozí díla napsaná o OUM totiž podle jeho názoru nevěnovala dostatečnou pozornost tomu, jak je definován úspěch mise. Proto navrhl, aby se při snaze o zevšeobecnování využívala dvě systematická a replikovatelná kritéria pro posuzování úspěchu: 1) zmírnění ozbrojeného konfliktu (*limitations of armed conflict*), 2) řešení konfliktu (*conflict resolution*), (Diehl, 1993, s. 36–37). Na základě zhodnocení „nejvýznamnějších“ OUM⁴ z období studené války Diehl dále konstatoval, že „*podmínky, při nichž se operace na udržení míru setkávají s úspěchem, jsou omezené*“, a varoval, že „*mírové jednotky nejsou vhodné pro všechny mezinárodní funkce*“, neboť „*operují v rámci omezení, vyplývajících ze samotné strategie těchto operací*“ (Diehl, 1993, s. 182).

Zatímco Diehl ve své knize usiluje o teoretický výklad, řada jeho klíčových vysvětlení a závěrů se zdá být odvozena spíše indukcí než dedukcí. Jeho dvě kritéria pro posuzování úspěchu OUM byla navíc následně kritizována za to, že OUM porovnávají vůči jakémusi ideálnímu stavu míru (tedy například žádný ozbrojený konflikt či etnické čistky po rozmístění mírových sil) a ideální podobě řešení konfliktů (tedy vyřešení dlouholetého nepřátelství) (Johansen, 1998, s. 95–96). Zároveň je však třeba zdůraznit, že i v polovině roku 2007 zůstává diskuze nad ideálními měřítky pro hodnocení jednotlivých OUM stále otevřená.⁵

V roce 1998 Paul F. Diehl společně s Danielem Druckmanem a Jamesem Wallem napsali článek, nazvaný *Mezinárodní operace na udržení míru a řešení konfliktů: Klasifikační analýza s implikacemi (International Peacekeeping and Conflict Resolution: A Taxonomic Analysis with Implications)*. Kromě toho, že tito autoři identifikovali dvanáct různých typů operací na základě značného počtu proměnných a funkcí, se rovněž pokusi-

li o zasazení OUM do rámce oboru řešení konfliktů. Zejména se snažili najít „vazbu mezi konceptuálním a empirickým výzkumem managementu a řešení konfliktů na straně jedné a výzkumem operací na udržení míru na straně druhé“ (Diehl – Druckman – Wall, 1998, s. 50). Například zjistili, že většina analýz OUM naprosto přehlíží skutečnost, že literatura, orientovaná na empirický výzkum řešení konfliktů zprostředkováním a vyjednáváním, obsahuje řadu zjištění ohledně způsobu, podle něhož lokální strany pravděpodobně přijmou takové intervence, ohledně podmínek, za nichž jsou takové snahy úspěšné, a ohledně různých dalších faktorů, které ovlivňují proces managementu konfliktu. Stručně řečeno, tvrdili, že hlavní výhodou zasazení studia a výzkumu OUM do rámce řešení konfliktů je možnost „rozšířit konceptualizaci misí coby nástrojů kontroly konfliktu až po přístupy, které přispívají k trvalejšímu řešení konfliktů“ (Diehl – Druckman – Wall, 1998, s. 51).

Diehlova, Druckmanova a Wallova analýza má však několik slabších stránek. Podle A. B. Featherstonové je například „problém Diehla a jeho kolektivu v tom, že pracují v rámci managementu konfliktů namísto řešení konfliktu. Tím však ztrácejí potenciální výhody mnohem širšího sociologického chápání budování míru“ (Featherston, 2000, s. 193). Jeden z nejzávažnějších nedostatků Diehlovy, Druckmanovy a Wallovy analýzy pak spočívá v nedostatečném vysvětlení rozdílů mezi pojmy management konfliktů a řešení konfliktů. Tyto dva termíny by neměly být nikdy zaměňovány, protože jsou založeny na zcela odlišných pohledech na podstatu míru.⁶ Zatímco řešení konfliktu vnímá jako nutnou podmínku pro nastolení opravdového a dlouhotrvajícího míru odstranění příčin konfliktu, management konfliktu sleduje omezenější cíle – snaží se pouze o zastavení bojů a/nebo o zmírnění pokračujícího násilí. Na rozdíl od managementu konfliktu proto mír v kontextu řešení konfliktu představuje více než jen pouhou absenci násilí.

V devadesátých letech 20. století se řada dalších autorů pokusila teoretizovat *peacekeeping* jako jednu z forem řešení konfliktů. Ve svém článku *Jak znovu navrátit mír k operacím na udržení míru: Teorie musí proniknout do praxe (Putting the Peace Back into Peacekeeping: Theory Must Inform Practice)* z roku 1994, stejně jako ve své knize *Směrem k teorii operací na udržení míru OSN (Towards a Theory of United Nations Peacekeeping)* z roku 1995 A. B. Featherstonová konstatovala, že vzhledem k tomu, že OUM OSN jsou aktivitou třetí strany, která má souhlas znesvářených stran, mohou být považovány za určitý typ řešení konfliktů a jako takové mohou využít teoretické zázemí tohoto oboru. Konkrétně navrhla, že by bylo vhodné použít analytický koncept lidských potřeb (*human needs*) Johna Burtona (Burton, 1990) a myšlenku kontingence a komplementarity Ronalda Fishera a Loreleighy Keashlyové (Fisher – Keashly, 1991, s. 29–42). Featherstonová také podotkla, že by praxe OUM měla být založena na teoretickém rámci, který bere v úvahu jak prostředky dostupné příslušníkům operací na udržení míru, tak i cíle, jichž má být dosaženo. Pokusila se proto vytvořit konceptuální rámec, jenž by postihoval právě onu mezeru mezi činnostmi, v nichž by se příslušníci OUM měli angažovat tak, aby konflikt efektivně vyřešili a byli schopnými zprostředkovateli, a běžným vojenským výcvikem, který většinou podstupují. Aplikace tohoto systému by podle názoru Featherstonové navíc v praktické rovině přispěla k tomu, aby vojáci OUM mohli být lépe vycvičeni v umění řešení konfliktů, zejména v oblastech mediace a negociace (Featherston, 1995). Kromě toho by však tento konceptuální rámec také „pomohl vědcům, bezpečnostním analytikům a lidem, kteří se zabývají praxí samotnou, řešit stále velmi obtížnou problematiku zvyšování efektivnosti jak v krátkodobém, tak i dlouhodobém horizontu“ (Featherston, 2000, s. 191).

KRITIKA PODNĚTŮ Z OBORU ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ

Konec devadesátých let 20. století byl také ve znamení kritiky, týkající se hned několika závažných otázek ohledně vhodnosti některých dominantních přístupů z oboru řešení konfliktů, zejména pak pokud se týká jejich účelnosti a důležitosti pro studium i praxi OUM po skončení studené války. David Shearer ve svém článku *Výzkum limitů souhlasu: Řešení konfliktu v Sierra Leone (Exploring the limits of Consent: Conflict Resolution in*

Sierra Leone) z roku 1997 například vyslovil názor, že podpora snah o dosažení konsenzu, snahy o vícecestné (*multi-track*) mezinárodní zprostředkování a jednání k dosažení dohody v občanských válkách prostřednictvím kompromisu nemusejí být vždy nejvhodnějšími strategiemi. S odkazem na Stedmanovy a Lickliderovy práce David Shearer argumentoval, že ve většině případů občanských válek následovala dohoda spíše až po vojenském vítězství než prostřednictvím politického jednání či zprostředkované intervence. Proto Shearer podotkl, že především tzv. povstání válečných baronů (*war lord insurgencies*) mohou být obzvláště rezistentní vůči snahám o jejich řešení skrze zprostředkování a vyjednávání (Shearer, 1997, s. 845–860). V tomto ohledu může být Shearerova analýza považována za „přímou výzvu některým z hlavních hypotéz a přístupů řešení konfliktů, které... jsou vnímány jako neefektivní, nedostatečně relevantní pro politické činitele, a dokonce i jako jednoznačně škodlivé“ (Woodhouse, 2000, s. 9).

Ačkoli Shearer prosazoval potřebu pozornějšího zkoumání hranice možností strategií řešení konfliktů založených na souhlasu, nepropagoval vojenskou intervenci jako alternativní a prioritní variantu, jak to činili někteří další odborníci. Například Richard K. Betts ve svém článku z roku 1994, nazvaném *Přelud nestranné intervence* (*The Delusion of Impartial Intervention*), argumentoval, že v některých případech od konce studené války sice intervence OSN a Spojených států amerických byly „*docela úspěšné*“, avšak „*v ostatních případech neúmyslně prodloužily utrpení tam, kde ho měly odstranit*“ (Betts, 1994, s. 21). Betts konkrétně tvrdil, že důvody neúspěšnosti intervencí z počátku devadesátých let 20. století, kdy tyto intervence nedokázaly odstranit utrpení místního obyvatelstva, spočívaly ve velké míře v tom, že se sami interventní snažili o zásahy, které by byly zároveň omezené a nestranné.

„*Omezená intervence může ukončit válku, pokud se ten, kdo intervenuje, postaví na jednu stranu, vychýlí místní rovnováhu moci a pomůže jednomu ze soupeřů zvítězit – jinak řečeno tím, že nejedná nestranně. Nestranná intervence může ukončit válku v tom případě, pokud někdo zvnějšku převezme úplnou kontrolu nad situací, zastraší všechny místní konkurenty a nastolí mírovou dohodu, tedy v případě, kdy intervence není omezená. Obojí najeďnou většinu znemožňuje mír tím, že nedovoluje ani jedné z válčících stran porazit tu druhou, ale přitom je ani nedokáže zastavit, i když se o to pokouší. Při pokusu postupovat obojím způsobem se Organizace spojených národů i Spojené státy americké, a potažmo ti, kterým se pokoušely pomoci, dostaly do různých úrovní trápení v Bosně, v Somálsku a na Haiti.*“ (Betts, 1994, s. 21.)

Richard K. Betts dále podotkl, že na první pohled logicky znějící princip omezených a nestranných intervencí je vlastně „*ničivou a mylnou představou*“, především pokud se týká komplikované oblasti vycucování míru, „*kde se válčící strany teprve musejí rozhodnout, že válčením už více nezískají*“ (Betts, 1994, s. 21).

Za patrně nejostřejšího kritika OUM v devadesátých letech 20. století lze považovat Edwarda N. Luttwaka. Ten ve svém článku *Dejme šanci válce* (*Give War a Chance*) z roku 1999 prohlásil: „*Často opomíjenou pravdou je, že i když je válka jedno velké zlo, má jednu velkou přednost: dokáže vyřešit politické konflikty a vést k míru. Stane se tak, když se všechny válčící strany vyčerpají, nebo jedna z nich rozhodným způsobem zvítězí.*“ (Luttwak, 1999, s. 38.) Později Luttwak dokonce výslovně kritizoval pokusy mezinárodního řešení konfliktů za to, že kladou překážky „*mírotvornému potenciálu války*“.

„*Různé multilaterální organizace dnes zasahují do válečných záležitostí ostatních národů. Vymežujícím znakem těchto entit je, že se angažují ve válečných situacích, ale odmítají se zúčastnit bojů. Dlouhodobě to přispívá pouze k horšimu. Pokud by Organizace spojených národů pomáhala silnějšímu porazit slabšího rychleji a rozhodněji, zvětšila by tím ve skutečnosti mírotvorný potenciál války.*“ (Luttwak, 1999, s. 38.)

Jinak řečeno, Luttwak kritizoval intervence OSN za to, že účinně blokují účinky rozhodujících vítězství, popřípadě důsledky vyčerpání, přičemž obojí údajně umožňuje „*zlu války přetrvat, aniž by nakonec došlo k dosažení míru*“ (Luttwak, 2001, s. 272).

Na základě své analýzy konfliktu ve Rwandě Christopher Clapham rovněž upozornil na některé problémy „západního“ pojetí řešení konfliktů. Ve své knize, pojmenované *Rwanda: Rizika operací na vynucení míru (Rwanda: The Perils of Peacemaking)*, z roku 1998 se zamýšlí nad důležitými otázkami ohledně životaschopnosti vyjednaných (*mediated*) řešení občanských válek, která vycházejí z předpokladu, že všechny strany konfliktu sdílejí společný hodnotový systém, skrze nějž mohou projednávat své spory a neshody. V případě Rwandy však tato myšlenka podle jeho názoru „zůstala zásadně nepochopena“, protože nebyly vyřešeny hluboce zakořeněné neshody, které byly příčinou konfliktu. Další předpoklad „západního“ modelu řešení konfliktů, jež se Clapham pokusil zpochybnit, je představa, že mezinárodní zprostředkování coby neutrální činnost, snažící se o realizaci humanitárních zájmů, neodmyslitelně patří k dobrým věcem. Ve skutečnosti zprostředkovatelé podle Claphamova názoru téměř nikdy nejsou nestrannými a nezúčastněnými pozorovateli. Ve Rwandě podle jeho názoru možná dokonce vytvořili podmínky, které umožnily genocidu organizovanou extremistickými skupinami. Je však nutné poznamenat, že se Clapham nijak nesnažil předložit souhrnnou kritiku oboru řešení konfliktů ani žádné konkrétní metodické instrukce. Spíše na základě své analýzy konfliktu ve Rwandě poskytl zajímavou kritiku převládajícího modelu řešení konfliktů devadesátých let 20. století a podotkl, že v případě občanských válek je zapotřebí obezřetněji používat strategii intervence (*Clapham, 1998, s. 193–210*).

Naopak podle Marka Duffielda je celý přístup současného řešení konfliktů diskutabilní už kvůli předpokladům, na nichž je založen. Ve svých publikacích především kritizoval názor, že občanská válka je nenormálním, iracionálním a kontraproduktivním fenoménem, a naznačil, že současné vnitrostátní konflikty mohou ve skutečnosti představovat „vznik zcela nových typů sociální organizace přizpůsobené pro přežití na hranici globální ekonomiky“ (*Duffield, 1997 a, s. 100*). Předpoklad, že počátky občanských válek spočívají v regionálním nedorozumění, neinformovanosti a neshodě, totiž podle Duffieldova názoru vedl ke zcela konkrétní podobě řešení konfliktů a k „novému humanitárnímu paradigmatu“, což mnohde vyloučilo místní politické projekty, které se zdály nevhodné a nedostatečné. V tomto ohledu Duffield spojuje řešení konfliktů, humanitární pomoc a rozvojové projekty s kritikou západních intervencí, podle níž jsou tyto intervence novou formou imperialismu, která umožňuje Západu regulovat politiku zemí tzv. třetího světa.

„Ačkoli nové [bezpečnostní – poznámka autora] paradigma konflikt nepřehlíží, zdá se, že přijímá politickou nestabilitu jako politováníhodnou realitu Jihu. Když se Západu nepodařilo zabránit vnitřním válkám, rezignoval na hledání způsobů, jak zvládat pokračující krize a poradit si s jejich příznaky.“ (*Duffield, 1997 b, s. 527–542*.) Mark Duffield se proto domnívá, že jsme se ocitli v „paradoxu, který se zakládá na nepodložených předpokladech konfliktu a který vyprodukoval řadu neefektivních měřítek řešení konfliktů a sociální rekonstrukce“ (*Duffield, 1999, s. 34*).

SOUČASNÉ PODNĚTY Z OBORU ŘEŠENÍ KONFLIKTŮ

Tom Woodhouse a Oliver Ramsbotham na počátku nového milénia vydali sborník, nazvaný *Operace na udržení míru a řešení konfliktů (Peacekeeping and Conflict Resolution)*, kde celá řada významných odborníků z oboru řešení konfliktů obhajovala názor, že načasování OUM a postupy, které příslušníci operací používají, by mohly být efektivnější a výkonnější, kdyby se více a lépe využívaly poznatky ze soudobé literatury, zaměřené právě na řešení konfliktů. Kniha byla zároveň i odpovědí na některé důležité otázky, vycházející z kritiky D. Shearera, Ch. Claphama a M. Duffielda.

I když Woodhouse v první části tohoto sborníku, v eseji, nazvané *Řešení konfliktů a mezinárodní operace na udržení míru: Kritika a odezvy (Conflict Resolution and Peacekeeping: Critiques and Responses)*, označil kritiku výše zmíněných odborníků za myšlenkově podnětnou, celkově ji považuje za „nepřesnou a povrchní co do vyjádření důležitosti teorie a praxe řešení konfliktů“ (*Woodhouse, 2000, s. 8*). Tato kritika je podle jeho názoru

ru povrchní „prvně ve vztahu k ponaučením v případě použití síly, ve vztahu mezi operacemi na udržení míru OSN a řešením konfliktů“ a „za druhé ve vztahu k povaze role třetí strany a dynamiky budování míru od samotných základů“ (Woodhouse, 2000, s. 8). Konkrétně Woodhouse vyzdvihl čtyři podstatné nedostatky výše uvedené kritiky přístupů řešení konfliktů.

První nedostatek kritiky spočívá v předpokladu, že se ozbrojený konflikt stává hlavním arbitrem změny mezinárodního systému. Ve skutečnosti však žádné „rychlé vojenské řešení“ neexistuje, protože náklady, spojené s vojenským vynucením nebo s vítězstvím jedné strany nad druhou, bývají stejně vysoké a mnohdy i vyšší než politická intervence. Navíc v mnoha případech „rychlá vojenská řešení“ nefungovala.⁷ Jak vysvětlil William Durch, ti, kdo jsou přesvědčeni, že „jednotky zvláštního nasazení a expediční letecké jednotky mohou napravit svět, se nedívají na celý problém. Vidí válku, ale ignorují období po válce, a proto také opomíjejí velkou část řešení.“ (Durch, 2003, s. 209.) Naproti tomu mnozí z těch, kteří nepřehlížejí poválečné období, se domnívají, že: „[R]ozsáhlá mise na udržení míru (schopná vynutit mezinárodní dohody a uplatnit normy lidských práv převážně v případě civilistů), spojená s mechanismem řešení konfliktů, je jasnou volbou mezinárodního společenství, vyplývající z vyhodnocení situace ve Rwandě po roce 1994, v Somálsku po roce 1993 a v Bosně.“ (Woodhouse, 2000, s. 14.)

Za druhé, většina kritiky řešení konfliktů naprosto přehlíží četné příklady budování míru, které probíhaly mezi komunitami na lokální úrovni. Proto T. Woodhouse varuje, že tato kritika „může podnítit nečinnost a ochromení toho, co je vnímáno jako mocné síly globálních strukturálních změn, na něž nemáme žádný vliv“ (Woodhouse, 2000, s. 8).

Za třetí, kritici jen velmi málo pracují se současnou literaturou, týkající se teorie a praxe řešení konfliktů, stejně jako příbuzného oboru výzkumu míru, tedy oborů, které jsou staré již více než čtyřicet let. Neberou proto mnohdy v úvahu, či *a priori* odmítají mnoho perspektiv, vycházejících z této literatury, „které neposkytují tak negativní pohled na možnosti efektivní intervence mezinárodního společenství v konfliktech, řízené neustranným humanitárním zájmem o oběti konfliktu“ (Woodhouse, 2000, s. 8).

Za čtvrté, kritici opomíjejí nedávnou proliferaci mezinárodních i lokálních organizací, zabývajících se řešením konfliktů, jejichž práce v konfliktních oblastech po celém světě je založena na principu nenásilného budování míru. T. Woodhouse naopak považuje tuto praxi nenásilného řešení konfliktu za „základ pro celosvětovou »mírovou praxi«, tedy pro rozvoj schopností, postupů a prostředků k udržení a rozvoji kultury míru“ (Woodhouse, 2000, s. 8).

Další odborníci, kteří se podíleli na vydání sborníku *Řešení konfliktů a mezinárodní operace na udržení míru: Kritika a odezvy*, rovněž obhajovali účelnost a vhodnost přístupu řešení konfliktů v mezinárodních operacích na udržení a budování míru. Například Stephen Ryan tvrdil, že definováním různých fází konfliktu prostřednictvím literatury, zaměřené na řešení konfliktů, je možné určit nejvhodnější stadium, kdy mohou příslušníci OUM zasáhnout. Konkrétně navrhl, abychom se místo omezování OUM na jednu fázi konfliktu (jako například na deeskalaci – velmi typickou pro období studené války) zaměřili na to, jakým způsobem by mohly být tyto mise vhodné pro všechny konfliktní fáze (viz tabulka I). Ryan nicméně připouští, že takový způsob určení musí reflektovat skutečnost, že ve všech fázích a oblastech „může OSN zvýšit komplikovanost situace a také může vytvořit nové konflikty“ (Ryan, 2000, s. 43).

Dalším významným příspěvkem literatury, zabývajícím se řešením konfliktů, se stala kniha s titulem *Ukončení občanských válek: Implementace mírových dohod (Ending Civil Wars: The Implementation of Peace Agreements)*, vydaná v roce 2002 a společně redigovaná Stephenem Johnem Stedmanem, Donaldem Rothchildem a Elisabethou M. Cousensovou. Tato kniha se snažila zodpovědět následující klíčovou otázku: Co mohou mezinárodní aktéři udělat, aby zabránili opakování války poté, kdy nepřátelské strany podepsaly mírovou dohodu? Ačkoli jde především o prakticky orientovanou knihu, závěry několika

Tabulka I: Fáze konfliktu a odpovídající strategie řešení konfliktů

<i>Fáze konfliktu</i>	<i>Strategie</i>
1. Vznik konfliktu	Prevence konfliktu
2. Eskalace	Krizová/humanitární intervence
3. Trvání konfliktu	Nastolení míru a humanitární činnost (záchranné práce)
4. Deeskalace	Nastolení míru a „tradiční“ mírové operace
5. Období po skončení konfliktu	Budování míru/rekonstrukce

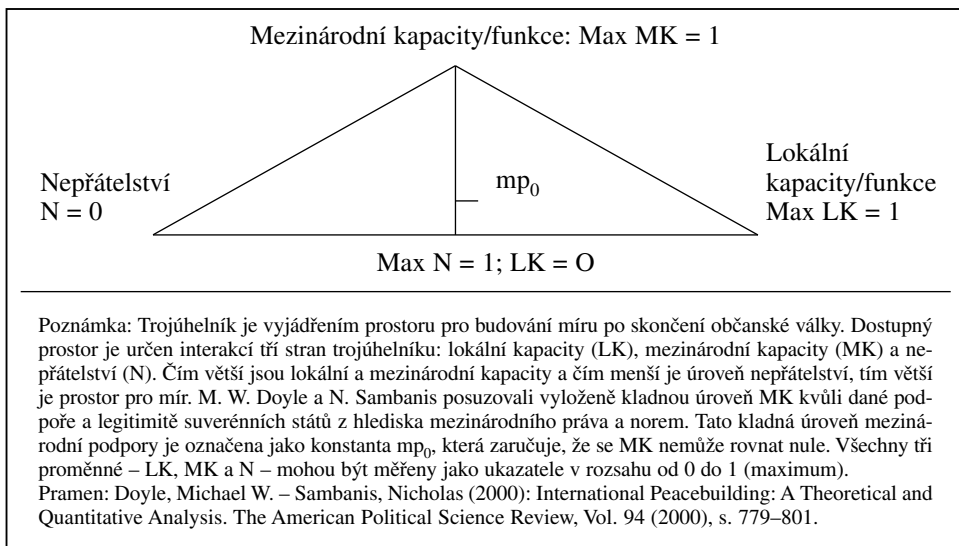
Pramen: Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom (eds.): Peacekeeping and Conflict Resolution. London – Portland, OR: Frank Cass, 2000.

kapitol přinášejí důležité teoretické implikace ohledně faktorů, určujících úspěšné budování míru po občanských válkách, a dílčích faktorů úspěchu operací na podporu míru.

V první kapitole sám Stedman zhodnotil stávající výzkum implementace míru a konstatoval, že tento výzkum má několik slabín: „[T]endenci považovat ukončení všech občanských válek za stejně obtížné; stanovení neomezené, nekonkrétní strategie pro implementaci mírových dohod; nedostatek pozornosti věnované typům případů, kde by měly být zajištěny zdroje potřebné k úspěchu; a selhání ve stanovení priorit mezi různými úkony při implementaci míru.“ (Stedman – Rothchild – Cousens /eds./, 2002, s. 1.) Dále Stedman podotkl, že zatímco panuje všeobecný souhlas o tom, že mezinárodní pozornost a prostředky jsou nezbytné k úspěšné implementaci mírových dohod, „neexistuje žádná teorie definující případy, které zasluhují dostatečnou pozornost a alokaci zdrojů“ (Stedman – Rothchild – Cousens /eds./, 2002, s. 1).

Na základě Doyleovy a Sambanisovy teoretické a kvantitativní analýzy mezinárodních snah o budování míru – podle níž „pravděpodobnost úspěšného budování míru závisí na možnostech dané země, dostupné mezinárodní pomoci a hloubce válkou vyvolaného nepřátelství“ (Doyle – Sambanis, 2000, s. 779–801, viz též schéma I) – Stedman a jeho spo-

Schéma I: Trojúhelník budování míru

luautoři zjistili, že se případy implementace mírových dohod výrazně liší z hlediska ochoty mezinárodních aktérů poskytnout zdroje a nasadit vojenské jednotky. Navíc dospěli k závěru, že „[t]yto rozdíly jsou předvídatelné **ještě předtím**, než operace na udržení míru začne“ (zdůraznění v originále, Stedman – Rothchild – Cousens /eds./, 2002, s. 664).

Poněvadž OSN byla jedním z hlavních aktérů, uskutečňujících mír ve většině případů zkoumaných Stedmanem a jeho kolektivem, množství jejich dalších závěrů je relevantní i pokud jde o teoretizování OUM Organizace spojených národů.

Za prvé, Stedman a kolektiv zastávají názor, že pravděpodobnost úspěchu jakékoli fungující peacekeepingové strategie záleží na tom: 1) zda jsou správně artikulovány cíle – jasně, logicky a podepřené vhodnou kauzální teorií; 2) zda je strategie právně vytvořena tak, aby zvýšila shodu zástupců realizujících dohodu a cílených skupin; 3) zda jsou lidé, kteří provádějí dohodu, zkušenější a loajálnější; 4) zda je strategie podporována zájmovými skupinami a vládními organizacemi; 5) zda je socioekonomické a politické prostředí implementace stabilní; 6) zda je cílová strategie jako celek vhodná (Stedman – Rothchild – Cousens /eds./, 2002, s. 663).

Za druhé, z jejich zkoumání dílčích cílů a celkového úspěchu OUM vyplynula dvě důležité zjištění:

- 1) „Aby bylo dosaženo splnění jakéhokoli dílčího cíle, musejí být požadavky těch, kteří dohodu uskutečňují, shodné s dostupnými zdroji... Chybí-li závazek poskytnout dostačující zdroje a jednotky, ambiciózní standardy pro tyto cíle zůstávají symbolickým a působivým prohlášením, ale nepředstavují skutečnou cestu k ukončení války.“
- 2) „Pokud jde o míru investování do dílčích cílů, prioritou by měla být kladena na demobilizaci vojáků a demilitarizaci politiky, jinými slovy řečeno, na přeměnu soupeřících armád na politické strany.“ (Stedman – Rothchild – Cousens /eds./, 2002, s. 665.)

Kromě toho Stedman a jeho kolegové poukázali také na dva nepříliš nákladné, avšak velmi účinné prostředky, které by měly být zváženy během implementace mírových dohod: 1) civilní bezpečnost zajištěná policejní a soudní reformou, 2) lokální kapacity vytvářející systém zajišťující lidská práva a urovnání vztahů (Stedman – Rothchild – Cousens /eds./, 2002, s. 665).

Za třetí, Stedman a jeho spoluautoři vyvodili celou řadu konkrétních doporučení pro OSN, protože OSN „nadále zůstává nástrojem států, které se v jejím rámci zasazují o realizaci mírových dohod“. Tato doporučení rozdělili do tří skupin: 1) schopnosti a kapacity potřebné k tomu, aby OSN (a další mezinárodní aktéři) úspěšně implementovala mír; 2) strategické faktory implementace míru; 3) priority, které se mají realizovat během implementace míru. Pravděpodobně nejkontroverznější doporučení uvádí, že by se OSN měla vyvarovat obtížných případů občanských válek, u nichž je malá pravděpodobnost zajištění dostatečných prostředků nebo vhodné strategie. Toto doporučení však podle autorů „znepokojuje ty, kteří věří, že podobný krok povede k dalšímu opomíjení oblastí světa, které jsou pro největší mocnosti okrajové“. Reakce Stedmanova kolektivu je natolik zajímavá, že ospravedlňuje delší citaci.

„Je obtížné pochopit, jak by snaha o zastavení další marginalizace [okrajových oblastí – poznámka autora] mohla být prosazena polovičatými, neúspěšnými intervencemi. Jak jsme se opakovaně snažili vysvětlit v [naší – poznámka autora] knize, alternativou v případech bez intervence většinou není promyšlená implementace podpořená bohatými zdroji, nýbrž implementace bez dostatečných zdrojů, bídně provedená a spoutaná nevhodnou strategií. Kromě toho kritéria pro výběr, která jsme navrhli, jsou založena na stupni obtížnosti a nerozlišují a priori mezi žádnými regiony. Měly by být vybírány případy s méně obtížným prostředím, jimž je třeba poskytnout prostředky, nutné k dosažení úspěchů. Pokud v takových misích nastanou problémy násilného charakteru, je o to důležitější jim vzdorovat a překonat je.“ (Stedman – Rothchild – Cousens /eds./, 2002, s. 670.) Poněvadž doporučení, aby se OSN vyvarovala obtížných případů, má poměrně dalekosáhlé důsledky jak pro praxi, tak i pro teorii OUM OSN, bude pravděpodobně v následujících letech podrobeno kritice.

POKUSY O APLIKACI TEORIÍ MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

Zatímco mnoho knih a článků, pojednávajících o operacích na udržení míru, alespoň implicitně staví na předpokladech, týkajících se důležitosti norem, hodnot, pravidel a/nebo institucí v mezinárodní politice (*srovnej například Boutros-Ghali, 1992; Johansen, 1998; Langille, 2002*), pouze několik autorů se doposud pokusilo explicitně využít některé z existujících teorií mezinárodních vztahů a mezinárodní politické ekonomie ke studiu OUM. V této části stati proto shrnuji právě tyto ojedinělé výjimky, přičemž představuji pouze ty teorie MV, které již byly explicitně využity ke studiu mezinárodního *peacekeepingu*. Konkrétně jde o (klasickou) realistickou teorii MV, o kritickou teorii MV, o feministickou teorii, o teorie racionální volby a o teorie veřejných statků, „vypůjčené“ z ekonomie. Oba posledně zmiňované koncepty našly využití v racionalistických teoriích MV, především v neoliberalismu a v teorii hegemonické stability.⁸

Realistická teorie

Kromě výše uvedených příspěvků E. M. Luttwaka a R. K. Bettse, které do značné míry vycházejí z klasického realistického pohledu na použití síly jako konečného arbitra sporů na mezistátní i vnitrostátní úrovni, se v roce 1995 Laura Neacková zabývala rozsahem státní účasti a typy příspěvků, které jednotlivé státy poskytovaly OUM OSN v době studené války. Dospěla k názoru, že existuje skutečně málo důkazů podporujících výklad idealistické teorie mezinárodních vztahů ohledně účasti států na *peacekeepingových* misích, podle níž se státy účastní zejména z pocitu povinnosti chránit mezinárodní mír a zachovávat mezinárodní normy a hodnoty. Výsledky její studie naopak podporují výklad realistické teorie mezinárodních vztahů o důležitosti národních zájmů a o jejich prosazování na mezinárodním poli.

„Na základě toho, kdo a jak se účastní misí na udržení míru, a na základě dojmů příslušníků peacekeepingových operací a pozorovatelů se státy účastní operací na udržení míru proto, aby sloužily svým vlastním zájmům. Konkrétní zájmy, které jsou realizovány prostřednictvím mise OSN, jsou zájmy těch západních států, jimž vyhovuje status quo, a několika nezápadních států, které uplatňují svůj nárok na prestiž v mezinárodních záležitostech prostřednictvím svých aktivit v OSN.“ (Neack, 1995, s. 194.)

Bylo by zajímavé aplikovat analýzu Neackové na mise v období po skončení studené války, které se v mnoha ohledech liší od svých předchůdců z dob bipolární éry. Například deset hlavních příspěvovatelů vojáků do misí OSN již nepředstavují západní mocnosti, výrazně se změnila regionální distribuce misí a obecně se operace na udržení míru posunuly dále za svou původní úlohu pozorování a zprostředkování (viz tabulka II na s. 18). Vezmeme-li v úvahu tyto důležité kvantitativní a kvalitativní změny, je velmi obtížné udržet realistickou teorii o motivech států účastnit se OUM OSN i po skončení bipolární éry. Zároveň však závěrečné varování Neackové, že existují vážné náznaky, že by se rozšíření mírotvorných aktivit v období po skončení studené války mohlo stát „*intervenční zahraniční politikou Západu hraničící s imperialismem*“ (Neack, 1996, s. 195), dobře rezonuje s argumenty stoupců kritické teorie, jejichž výzkum je zaměřen právě zejména na operace v období po skončení studené války.

Kritická teorie

V několika posledních letech došlo doslova k proliferaci článků a studií, analyzujících mezinárodní *peacekeeping* s využitím kritické teorie. Většina těchto analýz je skeptická jak k dřívější teoretizaci operací na udržení míru prostřednictvím přístupů z oboru řešení konfliktů, tak i k přístupům liberální teorie demokratického míru, které se snaží samy sebe zobrazovat jako *value free* (tedy jako teorie zcela oproštěné od hodnotových a etických soudů) i přesto, že jsou založeny na důležitých normativních předpokladech. Například v článku, pojmenovaném „*Další etapa“ v teorii mírových operací? (The „Next Stage“ in Peace Operations Theory?)*, z roku 2004 Alex J. Bellamy tvrdí, že výše zmíněná kniha

I. J. Rikheye je typickým příkladem instrumentálního přístupu k teorii OUM, založeného na pěti následujících nedostatečně prozkoumaných předpokladech:

- 1) Mezinárodní mír a bezpečnost jako takové jsou morálním dobrem.
- 2) Násilný konflikt představuje selhání normálních sociálních vztahů.
- 3) Většina lidí dává přednost míru před válkou a potřebuje pouze to, aby jim byly představeny „cesty“ k míru.
- 4) Existuje přímé spojení mezi mezinárodním mírem a dobrým vládnutím na vnitrostátní úrovni.
- 5) „Dobré“ vládnutí se rovná státnosti západního typu, demokratizaci, neoliberální ekonomice a existenci aktivní občanské společnosti (Bellamy, 2004, s. 19).

Na základě klasifikace teorií řešení problémů a kritických teorií Roberta Coxe (Cox, 1981, s. 126–155) dále Bellamy rozlišuje dva typy teorií OUM, a to na základě jejich pozice ve třech základních otázkách:

- *Účel:* teorie řešení problémů (*problem-solving*) jsou převážně instrumentální a založené na implicitních normativních předpokladech, zatímco kritické teorie mají explicitní normativní agendu.
- *Povaha společenského světa:* teorie řešení problémů vnímají svět z objektivistického hlediska, které pokládá problémy za předem dané a intervence za diskretní jednání, zatímco kritické teorie prosazují názor, že sociální svět a problémy, které se operace na udržení míru snaží řešit, jsou sociálně konstruované.
- *Vztah mezi teorií a praxí:* teorie řešení problémů tento vztah nijak nereflektují, zatímco kritické teorie zjišťují ideologické preference dominantních teorií a praxe a hledají alternativy (Bellamy, 2004, s. 18).

Pokud jde o OUM, Bellamy tvrdí, že v těch několika málo případech, kdy byly zkoumány teoreticky, byly vnímány výlučně prostřednictvím teorií řešení problémů. Tyto teorie sice podle jeho názoru mohou být užitečným vodítkem pro budoucí mise, nicméně „poskytují pouze částečná vysvětlení a omezují rozsah kreativního myšlení a praxe“ (Bellamy, 2004, s. 18). V návaznosti na pozici teorií řešení konfliktů ve třech výše zmíněných otázkách Bellamy uvádí tři základní omezení, která potlačují jejich explanační potenciál v oblasti studia OUM:

- 1) *Instrumentalismus*, kvůli němuž teorie přehlíží roli politiky ve vytváření operací na udržení míru; vede k zobrazení jednotlivých historických událostí, aniž by vysvětlila chyby, k nimž došlo; příliš zjednodušuje vznik a vývoj operací na udržení míru; a omezuje diskuzi nad rolí, kterou by tyto operace měly ve světě hrát tím, že se příliš soustředí na klasifikaci funkcí, které operace plní.
- 2) *Objektivismus*, kvůli němuž teorie přehlíží míru, do které je mírová agenda utvářena těmi, kdo intervenují, spíše než potřebami lidské bezpečnosti těch, kteří jsou terčem násilí, a kvůli němuž teorie přehlíží dlouhodobé účinky vztahů mezi globálními centry a periferiemi, v jejichž rámci jsou operace na udržení míru pouze jedním typem intervence.
- 3) *Nereflektující přístup ke vztahu mezi teorií a praxí*, který dovoluje teoriím řešení problémů opomíjet své vlastní dispozice a předpojatost (Bellamy, 2004, s. 34).

Spolu s několika dalšími soudobými autory, včetně Christophera Claphama (Clapham, 1998), Marka Duffielda (Duffield, 1997 b), Olivera Richmonda (Richmond, 2001) a Rolanda Parise (Paris, 1997, s. 54–89; Paris, 2002, s. 39–68; Paris, 2004), Alex J. Bellamy zastává názor, že „liberální mírové operace mohou posílit sociální, politické a ekonomické struktury, které mohou přispět ke zdoluhavému násilnému konfliktu“. Jako alternativu Bellamy navrhuje prozkoumat „kritické“ přístupy k operacím na udržení míru, které spíše mohou podnítit přemýšlení o „nové etapě“ teorie *peacekeepingu*. Tyto kritické teorie jsou především:

- 1) založené na explicitně normativním základě: to jest, že myšlenka operací na udržení míru by měla prosazovat lidskou bezpečnost a/nebo emancipaci;

2) vyžadují diskuzi o tom, zda dominantní přístupy k operacím na udržení míru tak, jak jsou vysvětlovány podle liberální teorie, skutečně přispívají k prosazování lidské bezpečnosti (Bellamy, 2004, s. 34).

Jak připouští i sám A. J. Bellamy (Bellamy, 2004, s. 26), představa, že by mezinárodní společnost měla směřovat k vymýcení nedostatku lidské bezpečnosti, odráží směřování k „emancipaci“, což je klíčový prvek pro kritické teoretiky, vycházející z frankfurtské školy (především Jürgen Habermas) a z různých kritických bezpečnostních studií známých jako velšská škola, opírající se o práce Kena Bootha (Booth, 1997) a Richarda Wyna Jonese (Jones, 1999). Tito autoři sdílejí Habermasovo pojetí současné mezinárodní společnosti (Habermas, 2000), která stanovuje důležitá omezení v zájmu dosažení emancipace celého lidstva, a proto zastávají názor, že: „*Studium a praxe bezpečnosti by měly být formovány zájmem o lidskou emancipaci, čímž se rozumí osvobození jednotlivců od omezení, která jim zabraňují prosadit svou vlastní představu dobrého života způsobu, které nebudou ostatní omezovat v dosažení téhož.*“ (Bellamy, 2004, s. 26.)

Nicméně je nutné se zmínit o tom, že přesný význam a emancipační potenciál „lidské bezpečnosti“ je dosud předmětem sporu mezi experty z různých dalších škol bezpečnostních studií (srovnej například Thomas – Tow, 2002; Paris, 2001).

Teorie racionální volby

Teorie racionální volby (*rational choice theory*) je již několik let nedílnou součástí odborné literatury, zabývající se problematikou kolektivního jednání na mezinárodním poli. Pouze několik málo autorů se však dosud pokusilo tento teoretický rámec využít ke studiu operací na udržení míru. První výjimku v tomto směru představuje analýza Alastaira Smitha a Allana Stama (Smith – Stam, 2003), kteří zkoumali OUM pomocí „modelu náhodné procházky výzkumu válčení a ukončení války“ (*random-walk model of warfare and war termination*). Výsledky jejich studie nasvědčují tomu, že vojenské jednotky OUM nabízejí možnost vytvořit umělou bariéru mezi válčícími stranami, čímž výrazně zvyšují šance na mír.

„*Příslušníci působící v operacích na udržení míru snižují pravděpodobnost, že jedna ze stran může vyhrát příští bitvu tím, že se postaví mezi potenciální bojující strany, tedy jako kdyby mezi nimi byla hora nebo jiný geografický objekt. Čím jsou jednotky operace na udržení míru silnější a čím je obtížnější pro válčící strany je obklíčit, tím úspěšnější se mohou mírotvorné snahy stát.*“ (Smith – Stam, 2003, s. 131.)

Zásadním předpokladem je, že tato umělá bariéra – tedy příslušníci OUM – je zajištěna „*mocnými národy, jako jsou Spojené státy, se zájmem udržovat mír mezi oběma válčícími stranami*“ (Smith – Stam, 2003, s. 130). Význam tohoto předpokladu může být ilustrován na autory zmíněném příkladu Sinajského poloostrova, kde mnohonárodní OUM, vedená USA, opravdu dokázala oddělit egyptské a izraelské jednotky, a tak pomohla udržet mír mezi dřívějšími znesvářenými nepřáteli. Zároveň však ve většině dalších misí, uskutečněných pod jinou vlajkou než OSN, a ve skutečnosti i ve všech současných misích OSN je přítomnost silných jednotek OUM nedostatečnou zárukou úspěchu. Například přítomnost *Dočasně mise OSN v Libanonu* (UN Interim Force in Lebanon – UNIFIL) opakovaně nezabránila vzájemným střetům izraelské armády a jednotek organizace Hizballáh. Přítomnost *Mírového sboru OSN na Kypru* (UN Peacekeeping Force in Cyprus – UNFICYP) také neodradila Turecko od vojenské intervence na Kypr v roce 1974. Model náhodné procházky navíc přehlíží i to, že mandáty většiny současných OUM jdou mnohem dále za fyzickou interpozici jednotek mezi dvěma znepřátelenými stranami (viz tabulka II na s. 18).

Teorie veřejných statků

S teorií racionální volby je úzce spojena i teorie veřejných statků (*public goods theory*), jež byla použita Toddem Sandlerem a Hirofumim Shimizuem k analýze tzv. *burden-sha-*

Tabulka II: Funkce operací na udržení míru

Vojenské	Politické	Humanitární
Monitoring dohod o příměří	Udržování pořádku a dodržování zákonů	Ochrana humanitárních konvojů
Monitoring nárazníkových zón	Pomoc při obnově funkční vlády	Ochrana humanitárních pracovníků
Odzbrojení nepřátelých frakcí	Pomoc s udržením nezávislosti	Provize humanitární pomoci
Regulace dispozic místních sil	Přizpůsobení/vyjednávání s vládnoucími entitami	Zřízení, podpora a ochrana místních bezpečných zón
Prevence infiltrace	Administrace voleb	Pomoc při repatriaci uprchlíků
Prevence občanské války	Vykonávání dočasné místní správy	Monitoring uprchlíků
Dohled nad dodržováním bezpečnostních dohod	Zabezpečení bezpečnosti a pomoc s nastartováním místní ekonomiky	Logistická podpora humanitárních projektů, včetně dopravy a zdravotního zabezpečení
Dozor nad regionálním rozdělením	Management a arbitráž lokálních sporů	Dohled nad dodržováním dohod o ochraně lidských práv
Odminování	Tzv. Confidence-building opatření	
Výcvik a reorganizace vojenských jednotek	Výcvik místní policie	

Pramen: Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom: Encyclopedia of International Peacekeeping Operations. Santa Barbara: ABC-Clio, 1999.

ring (sdílení zátěže) v misích OSN a v jiných misích. Výsledky jejich výzkumného projektu ukazují, že zmiňované rozložení zátěže (nákladů na OUM) bylo od konce studené války značně nerovnoměrné, což naznačuje, že OUM mohou mít povahu čistého veřejného statku.⁹ Jako v jiných situacích kolektivní akce vede přítomnost veřejného statku ke zneužívání „velkých malými“, tedy velké státy nesou nepřiměřeně velké břímě za chudší státy z hlediska podílu hrubého domácího produktu (HDP), alokovaného na financování OUM, čímž se podle Sandlera a Shimizu potvrzuje Olsonova hypotéza vykořisťování (Shimizu – Sandler, 2002, s. 655 a 666). Závislost na několika hegemonech, kteří udržují mír, je však „za cenu toho, že tito velcí podílníci prosazují agendu v souladu se svými [vlastními – poznámka autora] preferencemi“ (Shimizu – Sandler, 2002, s. 666).

Kromě toho Shimizu a Sandler upozornili na to, že: „[N]epoměr ve sdílení zátěže také vyvolává znepokojení z pohledu veřejné politiky, protože zvýšené světové povědomí o misích na udržení míru, v nichž se černí pasažéři vozí na úkor ostatních, může do budoucna vést k nedostatečnému množství realizovaných misí. Tento nedostatek operací na udržení

míru nastává tehdy, když země podporující tyto operace přestanou brát v úvahu výhody, které jejich akce přiznávají jiným. Takové výhody jsou známé jako přelévající se výhody [spillover benefits, v ekonomické terminologii pozitivní externality – poznámka autora]. Existence těchto přelévajících se výhod vede k suboptimalitě, při níž se realizuje příliš málo operací na udržení míru, protože národy sponzorující peacekeeping neberou v úvahu přínosy, které jejich činy poskytují světové komunitě.“ (Shimizu – Sandler, 2002, s. 667.)

Ačkoliv analýza sdílení zátěže bezpochyby odhaluje množství velmi zajímavých korelací a prognóz, všechny závisejí na stupni veřejnosti (*degree of publicness*) statku OUM. Jak přiznali i sami Shimizu a Sandler, operace na udržení míru často vytvářejí „smíšené statky, které jsou výhradně veřejné celosvětové komunitě, nezcela veřejné některým státům, nebo soukromé pro zemi angažovanou v operaci na udržení míru“ (Shimizu – Sandler, 2002, s. 656). Důležitou otázkou proto zůstává, zda-li jsou OUM opravdu čistě veřejným statkem. Odpověď na tuto otázku je však závislá na konkrétní misi a/nebo času, což značně snižuje dlouhodobou přesnost výše zmíněných prognóz kolektivní akce.

Ve většině případů lze navíc OUM skutečně považovat spíše za smíšené statky než za statky čistě veřejné, takže platnost standardně formulované Olsonovy hypotézy je v oblasti mezinárodního *peacekeepingu* značně diskutabilní. To ve své pozdější analýze připustil i Sandler (Sandler, 2004) a jako možné řešení navrhl využít tzv. model společného produktu (*joint product model*), jenž umožňuje testovat i ty statky, které vykazují různě stupně veřejnosti. Podle analýzy mezinárodního *peacekeepingu* na základě tohoto modelu nemusí nutně docházet k nedostatečnému investování velkých a bohatých států do OUM: „Lze očekávat, že státy budou podporovat operace na udržení míru, poněvadž pouze díky tomu, že přispějí na tento veřejný statek, získají určité vylučitelné výhody. Jinak řečeno, členské státy [OSN – poznámka autora] mohou produkovat veřejné statky právě kvůli zajištění privátních zisků.“ (Sandler, 2004, s. 38.) Hypotézy, vyplývající z modelu společného produktu a jeho aplikace na OUM, sice dosud nebyly jednoznačně potvrzeny statistickým testováním, nicméně je zřejmé, že výsledky těchto testů mohou nabídnout odpovědi na klíčovou otázku: Jakým způsobem nejlépe zabránit nedostatečné nabídce kvalitních operací na udržení míru?¹⁰

Feministická teorie

Poslední teorií, jejíž specifickou aplikaci na problematiku OUM se mi doposud podařilo objevit v zahraniční odborné literatuře, je feministická teorie. Tarja Väyrynenová ve svém článku *Účast žen na mírových operacích OSN: Hranice modernosti (Gender and UN Peace Operations: The Confines of Modernity)* kritizuje převládající principy operací na udržení míru z pohledu postmoderní feministické teorie. Upozorňuje zejména na to, že výzkum OUM přehlíží genderové otázky, čímž přispívá k jejich věčnému opomíjení. I přes nové pohledy na lidskou bezpečnost a na pokusy OSN posunout genderovou problematiku do popředí pokládá Väyrynenová tyto kroky za omezené „v rámci hranic modernosti“. Přístup OSN k problematice OUM prý proto vytváří „neoliberální režimy mužskosti a ženskosti, kde epistemologie řešení problémů preferuje »racionální« a manažerskou mužskost a umlčuje různost rozpolcených a nejistých mužskostí a ženskostí“ (Väyrynen, 2004, s. 125).

Tarja Väyrynenová proto navrhuje, aby celý problém byl kompletně přeformulován: „Otázkou není to, jakým způsobem by mohla být genderová problematika zaintegrovaná do diskurzu OSN a do jejích aktivit, spojených s řešením konfliktů obecně a s podporou operací na udržení míru konkrétně, neboť diskurz OSN problematizuje tento problém v bytí. Otázkou je, jak samotný diskurz OSN vytváří jisté typy ženství a mužství jakožto hegemonní.“ (Väyrynen, 2004, s. 125.)

Poněvadž jsou diskurzy, spojené s praxí, a vedou ke vzniku určitého druhu jednání (*agency*) a identity, Väyrynenová věří, že alternativa rovněž musí vzejít z diskurzu. Kon-

krétně přichází s následujícím návrhem, který by měl pomoci překonat převládající „binární způsob myšlení“:

- 1) Dát prostor disentu, především hlasům, které velebí neurčitost a rozmanitost.
- 2) Rozšířit probíhající dialog, v němž se již OSN angažuje spolu s nevládními organizacemi a s občanskou společností.
- 3) Věnovat pozornost „ostatním“ konstrukcím ženskosti a mužskosti, například v islámském světě (*Väyrynen, 2004, s. 140*).

Stručně řečeno, feministická kritika operací na udržení míru upozorňuje na nutnost uznání toho, že genderové identity neexistují před politikou, ale že jsou vytvářeny skrze politickou praxi.

BUDOUČÍ VÝZKUMNÁ AGENDA

Roland Paris ve svém článku *Rozšiřování studia mírových operací (Broadening the Study of Peace Operations)* z roku 2000 napsal, že zatímco odborná literatura zaměřená na operace na udržení míru nepostrádá teoretický základ jako takový, postrádá „trvalé úsilí zabývat se ústředními teoretickými diskuzemi disciplíny mezinárodních vztahů“ (*Paris, 2000, s. 44*). Nicméně naznačil, že několik odborníků již zformulovalo a testovalo obecná vysvětlení pro různorodé výsledky OUM. Mezi několik málo příkladů autorů tzv. mikroteorií mezinárodního *peacekeepingu* – jak je Paris nazývá – řadí Stephena Johna Stedmana a jeho studium role radikálních lokálních „frakcí“ (*spoilers*) v mírových procesech, Williama Zartmanna a jeho koncept „oboustranně nevýhodného mrtvého bodu“ (*mutually hurting stalemate*) anebo Barbaru Walterovou a její závěry o občanských válkách, které podle ní nemohou skončit, pokud třetí strany neposkytnou věrohodné přísliby, že zaručí bezpečnost válčících stran v období po ukončení konfliktu. Vycházejíc z Everovy definice teorie¹¹ pak Paris tvrdí, že „všechny tyto studie jsou teoretické v tom smyslu, že vědomě hledají jak rozvinout výklad pro skupinu fenoménů – mírových operací – spíše než aby pojednávaly o každé operaci zvlášť“ (*Paris, 2000, s. 29*).

Problém podle Parise spočívá v tom, že zatímco výše zmíněné mikroteorie jsou vhodné pro určování okolností, za jakých jsou operace na udržení míru více či méně úspěšné, zůstávají příliš omezené v rozsahu svého zkoumání a věnují příliš velkou pozornost „politické relevantnosti“ (*policy relevance*), tedy snaze nabídnout politikům rady a doporučení. Proto, že se mikroteorie velmi málo zabývají vztahem OUM a širší dynamiky mezinárodní politiky, zůstává *peacekeepingová* literatura izolována od ostatních odvětví mezinárodních vztahů. Paris se domnívá, že k tomu, aby se studium OUM stalo vyzrálým akademickým podoborem, je nutné, aby odborníci soustředili své úsilí na formulaci makroteorie,¹² která by umožnila „posunout se dále za současné zaujetí praktickými otázkami a naopak mize vnímat jako okna do širšího fenoménu mezinárodní politiky“ (*Paris, 2000, s. 27–28*). Paris je totiž přesvědčen o tom, že rozšíření výzkumného rámce problematiky OUM o poznatky ze studia mezinárodních vztahů nejenže sníží závislost odborníků na měnících se výzkumných prioritách praktiků, nýbrž „– a to je důležitější – popožene studium mírových operací nečekanými a produktivnějšími směry“ (*Paris, 2000, s. 44*).

Roland Paris konkrétně navrhl tři výzkumné programy, které považuje za zvláště vhodné k rozšíření rozsahu studia operací na udržení a budování míru: „Za prvé, praxe budování míru poukazuje na význam norem ve světové politice, čímž dodává váhu »konstruktivistickému« pojetí mezinárodních norem, přičemž současně zdůrazňuje slabé stránky konstruktivistické teorie. Za druhé, budování míru může být považováno za názorný příklad teorie Herolda Lasswella o »světové revoluci« v mezinárodní politice... která je dnes překvapivě důležitá. Za třetí, mise na budování míru nabízejí příležitost prozkoumat ideu »mezinárodního vládnutí« neboli schopnost mezinárodního systému vykonávat funkce vlády i při absenci centralizované vládní moci.“ (*Paris, 2000, s. 34*.)

Alternativně, na základě Coxova přístupu kritické teorie a sociologické kritiky frankfurtské školy navrhli odborníci jako Alex J. Bellamy a Michael Pugh, abychom se poku-

sili dekonstruovat OUM podle pohledu kritické teorie na světový pořádek a politiku. To by mělo otevřít nové možnosti zkoumání široké škály alternativ k v současnosti dominantní teorii liberálního míru. Ve svém článku *Operace na udržení míru a kritická teorie (Peacekeeping and Critical Theory)* z roku 2004 Michael Pugh například uvádí, že operace na udržení míru slouží „omezenému zájmu řešení problémů – ošetření dysfunkcí světové politické ekonomie v rámci liberálního imperialismu“ (Pugh, 2004, s. 39), a pokouší se proto analyzovat operace na udržení míru z pohledu kritické teorie. Na základě této analýzy tvrdí, že obecně přijímaný pohled na OUM z hlediska mezinárodního vládnutí – tzv. „newyorské ortodoxie“ (*New York Orthodoxy*) – není neutrální, nýbrž slouží zájmu udržování existujícího řádu, v jehož rámci činí dílčí opatření v logice řešení problémů.

„Soustředění se na »práci s tím, co máme« může sice přinést důležitá praktická ponaučení, nicméně dominantní názory a většina disentu na toto téma nezkoumají dostatečně podrobně samotný řád a tím, že jej vnímají jako »realitu«, posilují jeho základní hodnoty a struktury. Moderní verze operací na udržení míru lze proto považovat za způsoby kontroly nad vzpurnými částmi světa a za podporu liberálního míru.“ (Pugh, 2004, s. 41.)

Michael Pugh se nicméně domnívá, že existuje celá řada alternativ k liberální teorii míru, včetně znovuoobnovení sociální zodpovědnosti místní veřejné správy, veřejné regulace zahraničních korporací, kontroly přílivu kapitálu a investic a opatření pro širší sociální participaci. K jeho konkrétním návrhům patří:

1) Nahrazení Rady bezpečnosti OSN zreformovaným Valným shromážděním OSN s hlasy váženými podle velikosti populace.

2) Hromadné nahrazení mezinárodních institucí, především Světové banky, Mezinárodního měnového fondu a Světové obchodní organizace, demokraticky a keynesiánsky zaměřenými organizacemi, které by byly významnější pro chudé než pro stávající bretonwoodské instituce, které byly již dávno podřízeny a zdeformovány neoliberální ideologií (Pugh, 2004, s. 53).

I když jsou tyto ideje obdivuhodné, je poněkud problematické určit roli OUM v takto obšírně pojaté přeměně světového vládnutí. M. Pugh osobně se domnívá, že operace na udržení míru budou potřebné v krátkodobém až střednědobém horizontu: „Protože cílem transformace je odstranit křivdy, které vedly ke vzniku konfliktu, potřeba vojensko-civilních zásahů se bude zvolna snižovat. Nicméně vzhledem k dialektickému základu kritické teorie vnitřní konzistence nasvědčuje tomu, že odpor k emancipaci je předpokladatelný a je proto nepravděpodobné, že by konflikt zcela zmizel.“ (Pugh, 2004, s. 53.)

Operace na udržení míru budou proto muset být propracovanější a flexibilnější v reakci na krize, přičemž budou potřebovat „expertní týmy, které podobně jako specialisté na odstraňování následků živelních katastrof nabídnou preventivní opatření, ekonomickou pomoc a civilní ochranu“. Toho lze podle Pughova názoru dosáhnout pouze izolováním OUM od státocentrického kontrolního systému a tím, že jednotlivé operace budou „odpovědně transparentnějšímu, demokratičtějšímu a odpovědnějšímu institucionálnímu uspořádání“. Proto navrhuje založit stálé dobrovolnické vojenské jednotky, „rekrutované přímo z řad jednotlivců orientovaných spíše na kosmopolitní než vlastenecké hodnoty“. Tyto jednotky by měly být postupně schopné projektovat „pluralitní, multicivilizační reorganizaci světa, během níž je státní systém přeměněn do komplexu entit světovými socioekonomickými systémy počínaje a světovými městy a ministáty konče“ (Pugh, 2004, s. 53).

Ačkoli většina příznivců kritické teorie příliš neodkazuje na stávající literaturu, zabývající se teorií a praxí řešení konfliktů a příbuznými obory výzkumu míru a mírových studií, je důležité reflektovat, že mnoho hodnotných perspektiv pochází právě z této literatury. Pro ilustraci lze uvést nejnovější knihu Johna Paula Lederacha, nazvanou *Morální představitost: Umění a duše budování míru (The Moral Imagination: The Art and Soul of Building Peace)*, v níž se autor snaží spíše respektovat komplikovanost myšlenek, procesů a změn než předkládat nové akademické definice či zcela nové teorie. Poukazuje na to, že během vývoje do stavu profese došlo v důsledku „orientace na metody a management

procesů řešení konfliktů a budování míru k zastínění, podcenění a v mnoha případech i k zapomnění umění kreativního postupu“. Lederach vyzývá proto vědce a politiky, aby znovu objevili a uplatnili svou „morální představivost“ (*moral imagination*) – „*schopnost představit si něco zakořeněného v problémech skutečného světa, zároveň však umožňujícího vzniknout něčemu, co zatím neexistuje*“ (Lederach, 2005, s. V).

ZÁVĚREM: POTŘEBUJE MEZINÁRODNÍ PEACEKEEPING SVOU VLASTNÍ (MAKRO)TEORII?

Přestože jsme v současnosti svědky boomu literatury, zabývající se operacemi na udržení míru, stále postrádáme ucelenou teorii mezinárodních OUM. Teoretická diskuze je relativně nová a většina dostupné literatury ohledně mezinárodních operací na udržení míru je stále primárně zaměřena na praktickou implementaci a na otázky spjaté s politickými záležitostmi. Až do konce devadesátých let 20. století prakticky všichni autoři vnímali OUM jako jednu z technik řešení konfliktů. Prvořadými cíli výzkumu bylo zejména vyřešení definičních a klasifikačních sporů, vymezení dilemat, která by OUM měly řešit, objasnění konceptů a nástrojů, které příslušníci OUM mají k dispozici, a stanovení nejefektivnějších způsobů a nejhodnější doby, kdy tyto prostředky použít. Několik autorů se také pokusilo definovat kritéria úspěchu operací na udržení míru, nicméně dodnes mezi experty v této oblasti nebyl nalezen konsenzus. To je alespoň zčásti způsobeno i tím, že neexistuje jednotný názor ohledně specifických cílů, jichž by OUM měly dosahovat. Co je však ještě důležitější, diskuze o nejhodnějších hodnotících kritériích pro posuzování konkrétních operací odhaluje nedostatek shody ohledně širšího významu OUM v mezinárodní politice.

Tyto neshody se staly ještě zjevnějšími na konci devadesátých let 20. století v souvislosti s rostoucí vlnou kritiky, která nastolila mnohé důležité otázky ohledně užitečnosti a důležitosti přístupů oboru řešení konfliktů jak ve studiu, tak i v praxi OUM v období po skončení studené války. Někteří experti varovali, že vícecestné mezinárodní zprostředkování a vyjednávací snahy, zaměřené na dosažení dohody v občanských válkách prostřednictvím kompromisu, nemusejí být vždy nejhodnější strategií. Další kritici dodali, že tyto snahy o mezinárodní zprostředkování často nejsou neutrální, a naznačili, že občas mohou způsobit více škody než užítku. Několik hlasů se kromě toho kriticky vyjádřilo i ke snahám OSN v oblasti řešení konfliktů, neboť podle nich efektivně blokují „mírotvorný potenciál války“. Z teoretického hlediska se pak na začátku 21. století objevily dosud nejzávažnější kritiky, v nichž se několik autorů pokusilo prohloubit studium *peacekeepingu* zkoumáním řady opomíjených teoretických aspektů operací na udržení míru s využitím vybraných teorií mezinárodních vztahů.

Relevantní odborná literatura však dosud paradoxně nenabídla jednoznačnou odpověď na otázku, zda skutečně potřebujeme nějakou teorii mezinárodního *peacekeepingu*. Osobně se domnívám, že studiu i praxi mezinárodního *peacekeepingu* by jednoznačně prospělo, pokud by byly postaveny na pevnějších teoretických základech než doposud. Převládající případové studie jednotlivých OUM nemohou nabídnout uspokojivé odpovědi na mnohé terminologické a konceptuální otázky klíčové pro výzkum mezinárodního *peacekeepingu* a jen omezeně přispívají k vybudování silnějšího koncepčního rámce, potřebného pro zdokonalení efektivnosti realizovaných operací. Navíc, ačkoli mnozí politici odmítají akademické teoretizování a mnozí akademici odmítají vyvozovat praktická doporučení ze svých výzkumných projektů, v případě mezinárodního *peacekeepingu* (stejně jako v jiných oblastech mezinárodní politiky) je teorie neodmyslitelně spjatá s praxí. Jak uvádí Stephen M. Walt, „*politici musejí dennodenně zjišťovat, které události si zaslouží pozornost a které záležitosti lze naopak ignorovat, a musejí proto neustále vybírat cíle a volit vhodné prostředky k jejich dosažení. Ať už se rozhodnou správně či nikoli, činí tak na základě nějaké teorie*“¹³ (Walt, 2005, s. 28). Z hlediska mezinárodního *peacekeepingu* je pak důležité se zmínit i o tom, že vztah mezi teorií a praxí není pouze jednosměrný. Nejenže

teorie informuje a ovlivňuje praktickou politiku, jak uvádí Walt, ale naopak i praktické problémy mnohdy inspirují teoretické inovace. V případě *peacekeepingu* totiž praxe jednoznačně předchází teorii, a to hned o půl století. A byla to právě rostoucí komplexnost a kolísající efektivnost OUM, které časem vedly k výše uvedeným výzvám k formulaci teorie mezinárodního *peacekeepingu*.

S těmito výzvami se v obecné rovině ztotožňuji a souhlasím s Rolandem Parisem i v tom, že existující mikroteorie mezinárodních operací na udržení míru (tedy výše uvedené práce Stephena Johna Stedmana, Williama Zartmanna a Barbary Walterové) jsou značně omezené v rozsahu svého záběru a že mnoho z nich věnuje příliš velkou pozornost „relevantnosti konkrétních opatření“ (*policy relevance*). Formulace Parisem požadované makroteorie mezinárodního *peacekeepingu*, která s využitím různých teorií MV obsáhne co nejširší možnou škálu různých typů OUM, však podle mého názoru představuje příliš dlouhý a unáhlený krok opačným směrem. I přesto, že teorie mezinárodních vztahů mají zajisté co nabídnout výzkumu mezinárodního *peacekeepingu*, v současném prenatálním období teoretizace mezinárodního *peacekeepingu* je zapotřebí nejprve zvýšit obecnou platnost stávajících mikroteorií, popřípadě – jak argumentuji níže – formulovat teorii středního rozsahu. Při tomto úsilí je samozřejmě vhodné využít existující teorie mezinárodních vztahů. Nicméně Parisem požadovanému trvalému úsilí zabývat se ústředními teoretickými diskuzemi disciplíny mezinárodních vztahů musí podle mého názoru předcházet řešení stávajících terminologických a metodologických problémů, které stále více komplikují studium i praxi mezinárodního *peacekeepingu*.

Za prvé, makroteorie mezinárodního *peacekeepingu* by musela do značné míry přehlížet množství různých fenoménů v současné době obsažených pod pojmem *peacekeeping*. Pokud by teorie měla být dostatečně „makro“ (tedy obecná a abstraktní), musela by zahrnout tradiční operace na udržení míru, budování míru, nastolení míru a možná i operace na vynucení míru pod vedením jak OSN, tak i ostatních aktérů mezinárodního politického systému. Pohled na různé etapy konfliktů, nastíněný Oliverem Ramsbothamem a Tomem Woodhousem (viz tabulka I na s. 13), by tento problém pomohl vyřešit pouze částečně.

Druhá výzva, spojená s formulací makroteorie OUM, spočívá v tom, že bychom pravděpodobně potřebovali hned několik teorií, vysvětlujících alespoň tři následující otázky:

- 1) Počátek mise: Proč je či není OUM vyslána?
- 2) Typ/charakter operace: Proč je zvolen konkrétní typ mise, tedy proč tradiční mise nebo mise druhé generace, mise OSN nebo mise jiné organizace?
- 3) Úspěch mise či obecněji: Jak systematicky a explicitně vysvětlíme kauzální mechanismy, jejichž prostřednictvím operace na udržení míru udržují mír?

Makroteorie by navíc musela blíže určit, jaký druh míru je udržován. Dále by měla rovněž nabídnout vysvětlení, proč zrovna tento druh míru je ten, který by měl dostat prioritu.

Za třetí, pokud bychom usilovali o pozitivistickou makroteorii, pak ono kauzální vysvětlení vztahů u všech výše zmíněných otázek musí být podrobeno empirickému testování, například pomocí statistických metod, opírajících se o solidní datovou základnu. OUM jako skupina podobných jevů jsou však dosud bohužel statistickým výzkumem poměrně nedotčeny a dostupné studie nejenže míchají různé druhy operací dohromady (zejména *peacekeeping* různých generací, *peacebuilding* a *peace-enforcement*), ale navíc dospívají k značně protichůdným závěrům. Pokud jde například o hodnocení úspěchu tradičních operací na udržení míru v mezistátních konfliktech, studie Ernsta Hasse (*Hass, 1986*) a Virginie Page Fortnaové (*Fortna, 2004 b*) poukazují na pozitivní vliv OUM, zatímco studie Jonathana Wilkenfielda a Michaela Brechera (*Wilkenfiel – Brecher, 1984*), Paula F. Diehla, Jennifery Reifschneiderové a Paula R. Hensela (*Diehl – Reifschneider – Hensel, 1996*) neprokázaly žádné statisticky významné vlivy OUM na udržování míru. Výsledky studií vlivů OUM v občanských válkách jsou podobně protichůdné. Michael W. Doyle a Nicholas Sambanis (*Doyle – Sambanis, 2000*) dospěli k názoru, že některé

druhy operací mohou vést k „úspěchu při budování míru“. Amitabh Dubey (*Dubey, 2002*) tvrdí, že OUM nemají žádný podstatný dopad na dobu trvání míru, kdežto Virginia Page Fortnaová (*Fortna, 2004 a*) uvádí, že operace na udržení míru mají důležitý pozitivní význam v občanských válkách v období po skončení studené války.

Vzhledem k současnému stavu výzkumu OUM nastíněnému v této stati se domnívám, že Rolandem Parisem požadovaná makroteorie mezinárodního *peacekeepingu* by byla příliš neurčitá na to, aby jednoznačně zodpověděla jakoukoli výše zmíněnou otázku. Ambiciózní snahy přispět prostřednictvím teoretizace studia OUM k pochopení fungování mezinárodních vztahů jako takových, či dokonce k upřesnění, potvrzení či vyvrácení existujících teorií mezinárodních vztahů sice z vědeckého hlediska představují žádoucí posun kupředu, smysluplně realizovatelné jsou však pouze ve značně dlouhodobém horizontu. V současné době formulace makroteorie představuje příliš dlouhý skok kupředu.

Jako maximum možného v krátkodobém až střednědobém horizontu proto považují formulaci teorie středního dosahu (*mid-range theory*), či spíše souboru těchto teorií s užším záběrem než makroteorie, které navrhl Roland Paris, ale se širším než již zmíněné stávající mikroteorie. Nevýhodou teorií středního dosahu je samozřejmě to, že nenabízejí stejnou strohost vyjádření a obecnou platnost jako makroteorie (*George – Smoke, 1974; George, 1993*). Teorie středního dosahu jsou však i přesto běžné ve výzkumu široké škály otázek mezinárodních vztahů, zejména v problematice výzkumu zahraniční politiky¹⁴ (*Lepgold, 1998*). V těchto případech podle Waltova názoru „*odborníci sestupují z ustanovených výšek obecné teorie na úroveň konkrétních politických nástrojů, kde je někdy možné vymyslet přesvědčivé kvaziexperimenty, které vysvětlují výsledky určité politiky*“ (*Walt, 2005, s. 36*). Ačkoli se tyto snahy mnohdy setkávají s nedostatkem údajů, dokazují, že teoretická práce (spojená s důkladným empirickým testováním) může stanovit podmínky, za jakých konkrétní politický nástroj může fungovat. Stručně řečeno, teorie středního dosahu mají podle mého názoru potenciál vyvarovat se mnohých z početných nedostatků stávajících mikroteorií z oboru řešení konfliktů a z Parisem požadované makroteorie mezinárodního *peacekeepingu*. Při vhodném využití poznatků a konceptů z již existujících teorií mezinárodních vztahů (a dalších společenskovědních disciplín) by teorie středního dosahu navíc eventuálně mohly přispět i k větší integraci studia a výzkumu operací na udržení míru do oboru mezinárodních vztahů.¹⁵

¹ Obor řešení konfliktů má již více než padesátiletou historii. Ačkoli se dodnes jednotliví autoři prou o přesné vymezení oboru (srovnej například Galtung, 1985; Kriesber, 2001; Wallensteen, 2002) a o jeho vztahu k úzce příbuzným disciplínám mírového výzkumu (*peace research*) a mírových studií (*peace studies*), obecně lze konstatovat, že jde o vědní disciplínu, zabývající se výzkumem příčin, průběhu a následků konfliktů a možnostmi jejich konstruktivního řešení. Výzkum problematiky operací na udržení míru byl v rámci oboru řešení konfliktů dlouhou dobu spíše okrajovým tématem a podle mého názoru dosud nelze hovořit ani o formování svébytného oboru mezinárodního *peacekeepingu*.

² Obecným pravidlem u většiny OUM OSN v době studené války bylo to, že byly uskutečňovány až po dosažení politické dohody (tedy alespoň po zastavení ozbrojených střetů), a to na žádost samotných účastníků daného sporu. Konflikty, pro něž toto pravidlo tzv. „klasického“ *peacekeepingu* původně vzniklo, byly převážně mezistátního charakteru, účastnily se jich zejména regulérní národní armády, existovala v nich poměrně jasně ohraničená oblast dělicí obě znesvářené strany (tzv. nárazníková zóna) a výchozí politická dohoda, která upřesňovala pozici mírových jednotek (viz například konflikt na Kypru). Po skončení studené války však tzv. „druhohenerační“ (second-generation) OUM OSN a jiných mezinárodních organizací stále častěji vykonávaly i mnohé další funkce (viz tabulka II na s. 18), a to většinou ve vnitrostátních konfliktech, v nichž byly navíc rozmístovány za velmi odlišných podmínek, zejména při absenci skutečně dodržovaného příměří a často také bez jednoznačného souhlasu místních znesvářených stran (viz například konflikt v Bosně a Hercegovině).

³ Je však důležité se zmínit o tom, že v přesném slova smyslu není *peacekeeping* fenoménem ani OSN, ani 20. století. Slovo *peacekeeper* údajně vstoupilo do moderního politického povědomí v roce 1886, kdy berlínský korespondent London Times napsal: „Německo je *peacemaker* a *peacekeeper*“ (Last, 2003). Zatímco v praxi tento druh *peacekeepingu* znamenal vynucování pořádku v zájmu silnějšího, již o několik desetiletí později Společnost národů zřídila několik misí, které se v mnoha ohledech podobaly pozdějším operacím OSN. (Pro více informací o historii OUM před vznikem OSN srovnej například Bellamy – Williams – Griffin, 2004, s. 59–74; Krasno, 2004, s. 226–227; Last, 2003.)

- ⁴ Podle Diehla to byly následující operace: UN Emergency Force I (UNEF I, Sinajský poloostrov, 1956–1967), UN Operation in Congo (ONUC, Kongo, 1960–1964), UN Security Force in West New Guinea (UNSF, Nová Guinea, 1962–1963), UN Peacekeeping Force in Cyprus (UNFICYP, Kypr, 1964 až současnost), UN Emergency Force II (UNEF II, Sinajský poloostrov, 1973–1979), UN Disengagement Observer Force (UNDOF, Golanské výšiny, 1974 až současnost), UN Interim Force in Lebanon (UNIFIL, Libanon, 1979 až současnost), UN Transition Assistance Group in Namibia (UNTAG, Namibie, 1989–1990), UN Advance Mission in Cambodia (UNTAC, Kambodža, 1991–1992) a Koalice mnohonárodních sil nespádající pod OSN (složená z amerických, britských, francouzských a italských jednotek rozmístěných v Bejrútu), (Diehl, 1993, s. 43).
- ⁵ Další kritéria navrhli například Majorie Ann Brownová (Brown, 1993), Duanne Bratt (Bratt, 1996), Daniel Druckman s Paulem C. Sternem (Druckman – Stern, 1999), Darya Pushkina (Pushkina, 2006). Informace ohledně současného stavu diskuze o přístupech k hodnocení úspěchu mezinárodních operací na udržení míru jsou k dispozici v knize Bellamy – Williams – Griffin, 2004, s. 272 a ve zprávě The Challenges Project, 2002, s. 253–272.
- ⁶ Alex Morrison a jeho kolegové (Morrison – Curner – Park – Zoe, 1999) nabízejí následující definice termínů řešení konfliktu (Conflict Resolution) a managementu konfliktu (Conflict Management): Management konfliktu – úsilí zaměřené na prevenci eskalace konfliktu nebo snahy o snižování ničivého charakteru konfliktu; méně se dotýká strukturálních podmínek. Řešení konfliktu – zabývá se příčinami konfliktu; uspokojováním základních potřeb; změnou vnímání nepřítele; institucionálními změnami nebo novými sociálními vztahy.
- ⁷ Tom Woodhouse uvádí příklad občanské války v Somálsku (Woodhouse, 2000, s. 14). V současné době je podle mého názoru dobrým příkladem i Irák (po roce 2003).
- ⁸ Ostatní teorie MV nejsou zastoupeny, neboť jsem doposud nenašel studie, které by tyto teorie přímo a explicitně aplikovaly na výzkum mezinárodního peacekeepingu. Délka jednotlivých podkapitol této stati, věnovaných jednotlivým teoriím MV a mezinárodní politické ekonomie, rovněž reflektuje počet dostupných studií od autorů, kteří vybrané teorie MV explicitně aplikovali na studium OUM. Proto je například prostor, věnovaný kritické teorii MV, mnohem větší než například feministické teorii, v jejímž rámci se dosud problematiku OUM téměř nikdo nezabýval.
- ⁹ Čisté veřejné statky jsou charakterizovány nevylučitelností ze spotřeby (non-excludable from consumption) a nedělitelností spotřeby (non-rival in consumption), (Samuelson, 1954).
- ¹⁰ S teorií veřejných statků pracuje na úrovni teorií MV teorie hegemonní stability. Její protagonisté například již několik desetiletí tvrdí, že je třeba vytvořit mechanismus selektivní motivace „privilegovaných“ aktérů mezinárodního politického systému, kteří by pak byli ochotni nést hlavní část nákladů na udržování daného stavu, tedy mezinárodního pořádku a stability (Gilpin, 1981; Mearsheimer, 1993). Alternativní řešení naopak nabízejí zastánci neoinstitutonální teorie, kteří žádají vytvoření mezinárodních pravidel, která by nabídla pobídky k překonání problémů kolektivního jednání (Zürn, 1992; Zangl, 1999).
- ¹¹ Stephen Van Evera definoval teorii jako „všeobecné tvrzení popisující a vysvětlující příčinu nebo smysl druhů jevů“ (citováno dle Paris, 2000, s. 28).
- ¹² V oboru mezinárodní vztahy bývá pojem makroteorie vyhrazen pro přístupy, které usilují o vysvětlení fungování mezinárodního systému jako celku. V této stati nicméně chápu pojem makroteorie peacekeepingu odlišně. V souladu s Pariselem pod tímto pojem rozumím takový přístup k teoretizování peacekeepingu, který bere v úvahu povahu a význam OUM v širším kontextu mezinárodní politiky a zároveň intenzivně využívá teorií mezinárodních vztahů, jež mají širší záběr než tzv. mikroteorie mezinárodního peacekeepingu.
- ¹³ Pohled do historie skutečně nabízí několik konkrétních příkladů, kdy špatná teorie vedla k hrozným tragédiím na mezinárodním poli – viz například vliv tzv. teorie risku (risk theory) admirála Tirpitzeho na počátek 1. světové války (Kennedy, 1983) či vliv teorie dominového efektu na americkou zahraniční politiku v Indočíně a v Jižní Americe (Slater, 1987; Slater, 1993–1994). Jsou však i příklady, kdy dobrá teorie vedla k pozitivním událostem na mezinárodním poli – podle mnohých například triumf teorie komparativních výhod a volného mezinárodního obchodu nad merkantilismem (Irwin, 1996).
- ¹⁴ Literatura mid-range teorie v oblasti ekonomických sankcí například uvádí jak silné, tak i slabé stránky sankcí jako nástroje donucování a stanovuje/stanoví podmínky, za nichž by s největší pravděpodobností měly být použity a podle nichž by měly být úspěšné (Martin, 1992; Haass, 1998; Drezner, 1999; Cortright – Lopez, 2000; Cortright – Lopez, 2002 a; Cortright – Lopez, 2002 b).
- ¹⁵ Blíže o vhodnosti teorie středního dosahu pro teoretizaci mezinárodního peacekeepingu viz Bureš, 2006; Bureš, 2007.

Literatura

- Bellamy, Alex J. (2004): The „Next Stage“ in Peace Operations Theory? *International Peacekeeping*, Vol. 11 (Spring 2004), No. 1, s. 17–38.
- Bellamy, Alex J. – Williams, Paul – Griffin, Stuart (2004): *Understanding Peacekeeping*. Cambridge, UK: Polity Press, 2004.
- Betts, Richard K. (1994): The Delusion of Impartial Intervention. *Foreign Affairs*, Vol. 73 (November/December 1994), s. 20–33.
- Booth, Ken (1991): Security and Emancipation. *Review of International Studies*, Vol. 17 (1991), s. 313–326.
- Booth, Ken (1997): Security and Self: Reflections of a Fallen Realist. In: Krause, Keith – Williams, Michael C. (eds.): *Critical Security Studies: Concepts and Cases*. London: UCL Press, 1997, s. 83–119.

PEACEKEEPING

- Boutros-Ghali, Boutros (1992): *An Agenda for Peace*. New York: United Nations, 1992.
- Bratt, Duane (1996): *Assessing the Success of UN Peacekeeping Operations*. *International Peacekeeping*, Vol. 3 (1996), No. 4, s. 64–81.
- Brown, Majorie Ann (1993): *United Nations Peacekeeping: Historical Overview and Current Issues*. Report for Congress, 1993.
- Bureš, Oldřich (2006): *UN Peacekeeping in the 21st Century: A Capabilities-Expectations Gap Analysis*. *Czech Journal of Political Science*, Vol. 13 (2006), No. 4, s. 379–398.
- Bureš, Oldřich (2007): *Wanted: A Mid-range Theory of International Peacekeeping*. *International Studies Review*, Vol. 9 (2007), (v tisku).
- Burton, John W. (1990): *Conflict: Resolution and Prevention*. Vol. 1. Basingstoke: Macmillan, 1990.
- Clapham, Christopher (1998): *Rwanda: The Perils of Peacemaking*. *Journal of Peace Research*, Vol. 35 (1998), No. 2, s. 193–210.
- Cortright, David – Lopez, George A. (2002 a): *Sanctions and the Search for Security*. Boulder, Colorado: Lynne Rienner Publishers, Inc., 2002.
- Cortright, David – Lopez, George A. (2002 b): *Smart Sanctions: Targeting Economic Statecraft*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2002.
- Cortright, David – Lopez, George A. (2000): *The Sanctions Decade*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2000.
- Cox, Robert (1981): *Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory*. *Millennium*, Vol. 10 (1981), No. 2, s. 126–155.
- Diehl, Paul F. (1993): *International Peacekeeping*. Baltimore – London: The Johns Hopkins University Press, 1993.
- Diehl, Paul F. – Druckman, Daniel – Wall, James (1998): *International Peacekeeping and Conflict Resolution: A Taxonomic Analysis with Implications*. *Journal of Conflict Resolution*, Vol. 42 (1998), No. 1, s. 33–55.
- Diehl, Paul F. – Reifschneider, Jennifer – Hensel, Paul R. (1996): *UN Intervention and Recurring Conflict*. *International Organization*, Vol. 50 (1996), s. 683–700.
- Downs, George – Stedman, Stephen John (2002): *Evaluation issues in peace implementation*. In: Stedman, Stephen John – Rothchild, Donald – Cousens, Elisabeth M. (eds.): *Ending Civil Wars: The Implementation of Peace Agreements*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2002, s. 43–71.
- Doyle, Michael W. (2001): *War Making and Peace Making: The United Nations' Post-Cold War Record*. In: Crocker, Chester A. – Hampson, Fen Osler – Aall, Pamela (eds.): *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 2001, s. 529–560.
- Doyle, Michael W. – Sambanis, Nicholas (2000): *International Peacebuilding: A Theoretical and Quantitative Analysis*. *The American Political Science Review*, Vol. 94 (2000), s. 779–801.
- Drezner, Daniel W. (1999): *The Sanctions Paradox: Economic Statecraft and International Relations*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1999.
- Druckman, Daniel – Stern, Paul C. (1999): *Perspectives on Evaluating Peacekeeping Missions*. *International Journal of Peace Studies*, Vol. 4 (1999), No. 1, http://www.gmu.edu/academic/ijps/vol4_1/cover4_1.htm (přístup: 2. 6. 2007).
- Dubey, Amitabh (2002): *Domestic Institutions and the Duration of Civil War Settlements*. Paper presented at the annual meeting of the International Studies Association, New Orleans, March 24–27, 2002.
- Duffield, Mark (1997 a): *Evaluating conflict resolution-contexts, models and methodology*. In: Sorbo, Gunnar M. – Macrae, Joanna – Wohlegemuth, Lennart (eds.): *NGOs in Conflict – An Evaluation of International Alert*. Bergen, Norway: Chr. Michelsen Institute, 1997, s. 103–210.
- Duffield, Mark (1999): *Globalization and War Economies: Promoting order or the Return of History?* *The Fletcher Forum of World Affairs*, Vol. 23 (1999), No. 2, s. 21–38.
- Duffield, Mark (1997 b): *NGO relief in war zones: Towards an analysis of the new aid paradigm*. *Third World Quarterly*, Vol. 18 (1997), No. 3, s. 527–542.
- Durch, William J. (2003): *Picking Up the Peaces: The UN's Evolving Postconflict Roles*. *The Washington Quarterly*, Vol. 26 (2003), No. 4, s. 195–210.
- Durch, William J. (1995): *UN Peacekeeping, American Politics, and the Uncivil Wars of the 1990s*. New York: St. Martin's Press, 1995.
- Featherston, A. B. (2000): *Peacekeeping, Conflict Resolution and Peacebuilding: A Reconsideration of Theoretical Frameworks*. In: Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom (eds.): *Peacekeeping and Conflict Resolution*. London – Portland, OR: Frank Cass, 2000, s. 190–218.
- Featherston, A. B. (1994): *Putting the Peace Back into Peacekeeping: Theory Must Inform Practice*. *International Peacekeeping*, Vol. 1 (1994), No. 1, s. 3–29.
- Featherston, A. B. (1995): *Towards a Theory of United Nations Peacekeeping*. New York: St. Martin's Press, 1995.
- Findlay, Trevor (2002): *The Use of Force in UN Peace Operations*. Oxford: SIPRI – Oxford University Press, 2002.
- Fisher, Ronald J. – Keashly, Loreleigh (1991): *The Potential Complementarity of Median and Consultation within a Contingency Model of Third Party Intervention*. *Journal of Peace Research*, Vol. 28 (1991), No. 1, s. 29–42.

- Fortna, Virginia Page (2004 a): Does Peacekeeping Keep Peace? *International Intervention and the Duration of Peace After Civil War*. *International Studies Quarterly*, Vol. 48 (2004), No. 2, s. 269–292.
- Fortna, Virginia Page (2004 b): *Interstate Peacekeeping: Causal Mechanisms and Empirical Effects*. *World Politics*, Vol. 56 (2004), No. 4, s. 481–519.
- Galtung, Johan (1976): *Three Approaches to Peace: Peacekeeping, Peacemaking, and Peacebuilding*. In: Galtung, Johan: *Peace, War, and Defence: Essays in Peace Research*. Volume II. Copenhagen: Christian Eljers, 1976, s. 282–304.
- Galtung, Johan (1985): *Twenty-Five Years of Peace Research: Ten Challenges and Some Responses*. *Journal of Peace Research*, Vol. 22 (1985), No. 2, s. 141–158.
- George, Alexander (1993): *Bridging the Gap: Theory and Practice in Foreign Policy*. Washington, D.C.: U.S. Institute of Peace Press, 1993.
- George, Alexander – Smoke, Richard (1974): *Deterrence in American Foreign Policy: Theory and Practice*. New York: Columbia University Press, 1974.
- Gilpin, Robert (1982): *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press, 1981.
- Habermas, Jürgen (2000): *Bestiality and Humanity: A War on the Border between Law and Morality*. In: Buckley, William Joseph (ed.): *Kosovo: Contending Voices on Balkan Interventions*. Grand Rapids, MI: William B. Eerdmans, 2000, s. 310–326.
- Haas, Ernst B. (1986): *Why We Still Need the United Nations: The Collective Management of International Conflict, 1945–1985*. Berkeley, CA: Institute of International Studies, University of California, 1986.
- Haass, Richard N. (1998): *Economic Sanctions and American Diplomacy*. New York: Council Foreign Relations, 1998.
- Irwin, David A. (1996): *Against the Tide: An Intellectual History of Free Trade*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1996.
- Johansen, Robert C. (1998): *Enhancing United Nations Peace-keeping*. In: Alger, Chadwick F. (ed.): *The Future of the United Nations System: Potential for the Twenty-first Century*. Tokyo – New York – Paris: United Nations University Press, 1998, s. 89–126.
- Jones, Richard Wyn (1999): *Security, Strategy, and Critical Theory*. Boulder, CO: Lynne Rienner, 1999.
- Kennedy, Paul M. (1983): *Strategic Aspects of the Anglo-German naval race*. In: Kennedy, Paul M.: *Strategy and Diplomacy 1870–1945: Eight Studies*. Boston, MA: Allen & Unwin, 1983, s. 129–160.
- Krasno, Jean E. (2004): *To End the Scourge of War: The Story of UN Peacekeeping*. In: Krasno, Jean E. (ed.): *The United Nations: Confronting the Challenges of a Global Society*. London, UK – Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2004, s. 225–270.
- Kriesberg, Loius (2001): *The Growth of the Conflict Resolution Field*. In: Crocker, Chester A. – Hampson, Fen Osler – Aall, Pamela (eds.): *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 2001, s. 529–560.
- Langille, Peter H. (2002): *Bridging the Commitment-Capacity Gap: A Review of Existing Arrangements and Options for Enhancing UN Rapid Deployment*. Wayne, NJ: Center for UN Reform Education, 2002.
- Last, David (2003): *From Peacekeeping to Peacebuilding*. *The Online Journal of Peace and Conflict Resolution*, Issue 5.1 (Summer 2003), s. 1–8, www.trinstitute.org/ojpcr/5_1last.htm (přístup: 21. 10. 2004).
- Lederach, John Paul (2005): *The Moral Imagination: The Art and Soul of Building Peace*. Oxford, UK: Oxford University Press, 2005.
- Lepgold, J. (1998): *Is anyone listening? International Relations Theory and Policy Relevance*. *Political Science Quarterly*, Vol. 113 (1998), No. 4, s. 43–62.
- Luttwak, Edward N. (1999): *Give War a Chance*. *Foreign Affairs*, Vol. 78 (July/August 1999), No. 4, s. 36–44.
- Luttwak, Edward N. (2001): *The Curse of Inconclusive Intervention*. In: Crocker, Chester A. – Hampson, Fen Osler – Aall, Pamela (eds.): *Turbulent Peace: The Challenges of Managing International Conflict*. Washington, D.C.: United States Institute of Peace Press, 2001, s. 265–272.
- Martin, Lisa L. (1992): *Coercive Cooperation: Explaining Multilateral Economic Sanctions*. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1992.
- Mearsheimer, John J. (1993): *Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War*. In: Lynn-Jones, Sean M. – Miller, Steven E. (eds.): *Cold War and After: Prospects for Peace*. 2nd ed. Cambridge: MIT Press, 1993.
- Morrison, Alex – Curner, S. – Park, Hanbin – Zoe, K. A. (1999): *Peacekeeping*. In: Kurz, Lester (ed.): *Encyclopedia of Violence, Peace and Conflict*. London: Academic Press, 1999, s. 728–741.
- Neack, Laura (1996): *UN Peace-Keeping: In the Interest of Community of Self?* *Journal of Peace Research*, Vol. 32 (1996), No. 2, s. 181–196.
- Organizace spojených národů (2004). *Meeting New Challenges: What is Peacekeeping?* UN Department of Peacekeeping Operations, 2004, <http://www.un.org/Depts/dpko/dpko/faq/q1.htm> (přístup: 2. 2. 2005).
- Paris, Roland (2004): *At War's End: Building Peace After Civil Conflict*. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2004.
- Paris, Roland (2000): *Broadening the Study of Peace Operations*. *International Studies Review*, Vol. 2 (2000), No. 3, s. 27–44.
- Paris, Roland (2001): *Human Security: Paradigm Shift or Hot Air?* *International Security*, Vol. 26 (2001), No. 2, s. 87–102.

PEACEKEEPING

- Paris, Roland (1997): Peacebuilding and Limits of Liberal Internationalism. *International Security*, Vol. 22 (1997), No. 2, s. 54–89.
- Paris, Roland (2002): Peacebuilding in Central America: Reproducing the Sources of Conflict? *International Peacekeeping*, Vol. 9 (2002), No. 4, s. 39–68.
- Pugh, Michael (2004): Peacekeeping and Critical Theory. *International Peacekeeping*, Vol. 11 (2004), No. 1, s. 39–58.
- Pushkina, Darya (2006): A Recipe for Success? Ingredients of a Successful Peacekeeping Mission. *International Peacekeeping*, Vol. 13 (2006), No. 2, s. 133–149.
- Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom (1999): *Encyclopedia of International Peacekeeping Operations*. Santa Barbara: ABC-CLIO, 1999.
- Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom (eds., 2000): *Peacekeeping and Conflict Resolution*. London – Portland, OR: Frank Cass, 2000.
- Ratner, Steven R. (1995): *The New UN Peacekeeping: Building Peace in Lands of Conflict After the Civil War*. New York: St. Martin's Press, 1995.
- Richmond, Oliver (2001): A Genealogy of Peacemaking: The Creation and Re-Creation of Order. *Alternatives*, Vol. 26 (2001), No. 3.
- Rikhye, Indarjit (1984): *The Theory and Practice of Peacekeeping*. London: Hurst, 1984.
- Ryan, Stephen (2000): United Nations Peacekeeping: A Matter of Principles? In: Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom (eds.): *Peacekeeping and Conflict Resolution*. London – Portland, OR: Frank Cass, 2000, s. 27–47.
- Samuelson, Paul A. (1954): The Pure Theory of Public Expenditure. *Review of Economics and Statistics*, Vol. 36 (1954), No. 4, s. 387–389.
- Sandler, Todd (2004): *Global Collective Action*. Cambridge: Cambridge University Press, 2004.
- Segal, David (1995): Five Phases of United Nations Peacekeeping: An Evolutionary Typology. *Journal of Political and Military Sociology*, Vol. 22 (1995), No. 2, s. 65–79.
- Shearer, David (1997): Exploring the limits of Consent: Conflict Resolution in Sierra Leone. *Millennium: Journal of International Studies*, Vol. 26 (1997), s. 845–860.
- Shimizu, Horofumi – Sandler, Todd (2002): Peacekeeping and Burden-Sharing, 1994–2000. *Journal of Peace Research*, Vol. 39 (2002), No. 6, s. 651–668.
- Slater, J. (1987): Dominos in Central America: Will They Fall? *International Security*, Vol. 12 (1987), No. 2, s. 105–134.
- Slater, J. (1993–1994): The Domino Theory in International Politics: The Case of Vietnam. *Security Studies*, Vol. 32 (1993–1994), No. 2, s. 1986–2024.
- Smith, Alastair – Stam, Allan (2003): Mediation and Peacekeeping in a Random Walk Model of Civil and Interstate War. *International Studies Review*, Vol. 5 (2003), No. 4, s. 115–135.
- Stedman, Stephen John (2002): Introduction. In: Stedman, Stephen John – Rothchild, Donald – Cousens, Elisabeth M. (eds.): *Ending Civil Wars: The Implementation of Peace Agreements*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2002, s. 1–42.
- Stedman, Stephen John – Rothchild, Donald – Cousens, Elisabeth M. (eds., 2002): *Ending Civil Wars: The Implementation of Peace Agreements*. Boulder, CO: Lynne Rienner Publishers, 2002.
- The Challenges Project (2002): *Challenges of Peace Operations: Into 21st Century – Conclusion Report 1997–2002*. Stockholm: Elanders Gotab, 2002.
- Thomas, Nicholas – Tow, William T. (2002): The Utility of Human Security: Sovereignty and Humanitarian Intervention. *Security Dialogue*, Vol. 33 (2002), No. 2, s. 177–192.
- Väyrynen, Tarja (2004): Gender and UN Peace Operations: The Confines of Modernity. *International Peacekeeping*, Vol. 11 (2004), No. 1, s. 125–142.
- Wallensteen, Peter (2002): *Understanding Conflict Resolution: War, Peace and the Global System*. London – Thousand Oaks, CA: Sage, 2002.
- Walt, Stephen M. (2005): The Relationship Between Theory and Policy in International Relations. *Annual Review of Political Science*, Vol. 8 (2005), s. 23–48.
- Wilkenfeld, Jonathan – Brecher, Michael (1984): International Crises, 1945–1975: The UN Dimension. *International Studies Quarterly*, Vol. 28 (1984), No. 1, s. 45–68.
- Woodhouse, Tom (2000): Conflict Resolution and Peacekeeping: Critiques and Responses. In: Ramsbotham, Oliver – Woodhouse, Tom (eds.): *Peacekeeping and Conflict Resolution*. London – Portland, OR: Frank Cass, 2000, s. 8–26.
- Zangl, Bernhard (1999): *Interessen auf zwei Ebenen: Internationale Regime in der Agrarhandels-, Währungs- und Walfangpolitik*. Baden-Baden: NOMOS, 1999.
- Zürn, Michael (1992): *Interessen und Institutionen in der internationalen Politik*. Opladen: Leske & Budrich, 1992.

Poznámka

Autor děkuje anonymním recenzentům a zástupci šéfredaktora Mezinárodních vztahů ing. Vítu Benešovi za podnětné návrhy a připomínky k původní verzi tohoto textu.